

SVEIKINIMAI

IVYKIAI, PROBLEMOS, NUOMONĖS

LIETUVOS IR LENKIJOS PIRMOSIOS PONIOS PUNSKO LICĖJUJE – Karolina Agurkytė	4
LIETUVOS IR LENKIJOS PIRMOSIOS PONIOS SUVALKUOSE – Suvalkų lietuvių mokyklos inf.	5
DIANA NAUSĖDIENĖ SEINŲ LIETUVIŲ „ŽIBURIO“ MOKYKLOJE – Sei- nų lietuvių „Žiburio“ inf.	5
PREZIDENTAS ANTANAS SMETONA – Bronius Makauskas	11
„JOTVINGIŲ KELIO PLĖTRA LIETUVOS IR LENKIJOS PASIENYJE“ – Daiva Grigutytė	22

PAPROČIAI

VĖLYKOS – Rasa Žukauskienė	6
---	---

KULTŪROS BARUOSE

„MELPOMENĖS DRUGELIO“ APDOVANOJIMAI 2025 – Daiva Grigutytė	9
---	---

ŽMONĖS

„GYVENIME NE VISKAS PRIKLAUSO NUO NORŲ, O NUO SUSIKLOSČIU- SIŲ APLINKYBIŲ“ – Jurgita Stankauskaitė	13
--	----

IŠ MŪSŲ PRAEITIS

MŪSŲ KRAŠTO KNYGNEŠIAI... TARPUKARIU?	15
---	----

IŠĖJĘ NEGRĮŽTI

STASĖ PEČIULIENĖ – VIENO AMŽIAUS ISTORIJA – Irena Gasperavi- čiūtė	19
---	----

SKELBIMAI

SPAUDA RAŠĖ

LIETUVOS ŽINIASKLAIDA	26
-----------------------------	----

Viršeliuose:

Lietuvos ir Lenkijos pirmosios ponios Suvalkų lietuvių pagrindi-
nėje mokykloje (Iš www.lrp.lt, Eitvydo Kinaičio nuotr.)
Seinuose vykusių projekto „Pasienio bendruomenių kelias į gerovę“
(Path of Cross-border Communities to Wellbeing, LTPL00311)
dirbtuvių dalyvių darbai (Rasos Žukauskienės nuotr.)

REDAKCIJOS ADRESAS

16-515 Puńsk, ul. A. Mickiewicza 23
tel. (+48) 87 5161 416
www.e-ausra.pl
ausra@o2.pl

LEIDŽIA

Lenkijos lietuvių draugija
16-500 Sejny, ul. Wileńska 9
tel. / faks. (+48) 87 5162 125

VYR. REDAKTORĖ Irena Gasperavičiūtė
REDAKCIJOS SEKRETORĖ Alicija Krakauskienė
STILISTĖ, KOREKTORĖ Birutė Burdinaitė-Ołów
TECHN. REDAKTORĖ Aldona Jonušonytė
KORSPONDENTĖS: Jurgita Stankauskaitė,
Rasa Žukauskienė, Bożena Bobininė

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė.

Numeris pasirašytas spaudai 2025-04-14

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos
nuožiūra. Redakcijos nuomonė nebūtinai
sutampa su autorių nuomone.

**DOFINANSOWANO
ZE ŚRODKÓW
BUDŻETU PAŃSTWA
MINISTERSTWO SPRAW WEWNĘTRZNYCH
I ADMINISTRACJI**

**DZIAŁALNOŚĆ MAJĄCA NA CELU OCHRONIE,
ZACHOWANIE I ROZWÓJ TOŻSAMOŚCI KULTUROWEJ
MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH I ETNICZNYCH
LUB ZACHOWANIE I ROZWÓJ JĘZYKA REGIONALNEGO**

**Zadanie publiczne pod nazwą:
Wydanie czasopism dla mniejszości litewskiej
„Aušra“ i „Aušrelė“**

DOFINANSOWANIE
422 000,00 zł
CAŁKOWITA WARTOŚĆ
467 420,00 zł
DATA PODPISANIA UMOWY
26-02-2025 r.

*Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie
może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem
Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.
Leidinyje reiškiami tik autoriaus (-ių) nuomonė ir ji
negali būti tapatinama su oficialia Vidaus reikalų ir
administracijos ministro pozicija.*

Projektą „*Lenkijos lietuvių gyvenimo atspindžiai*“
iš dalies finansuoja
Medijų rėmimo fondas
(gauta parama projektui
– 10000 eurų).

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Mieli skaitytojai!

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

Štai ir sulaukėme šv. Velykų, o su jomis ir išsiilgtų saulutės spindulių. Prognozuojama, kad pavasario lietutis palepins ir vandens lašų ištroškusių žemę. Tada tik žiūrėk, kaip medžiai pažers žalumą. Pats nuostabiausias metų laikas ir, svarbiausia, viltingas! O vilties dažnai stokojama. Gal žmogaus natūralesnė būseną matyti niūrias spalvas?

Tačiau sugrįžkime prie mūsų bendruomenės reikalo. Balandžio 1-ąją Punsko Kovo 11-osios lietuvių licėjuje ir Suvalkų lietuvių pagrindinėje mokykloje lankėsi Lietuvos pirmoji ponija Diana Nausėdienė bei Lenkijos pirmoji ponija Agata Kornhauser-Duda. Grįždama į Lietuvą, Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklą aplankė jau viena prezidento Gitano Nausėdos sutuoktinė. Po susitikimo su mokiniais buvo galimybė su pirmąja ponija ir ją lydinčiais svečiais – prezidento patarėjais ir diplomatais pakalbėti mūsų bendruomenei svarbiais klausimais, t. y. apie 2026-aisiais minėsimą Seinų kunigų seminarijos jubiliejų bei Lenkijos lietuvių problemas.

Šv. Velykų varpai dažnai sušaukia žymiai daugiau parapijiečių į šventoves nei paprastą šventadienį. Mums, Lenkijos lietuviams, gyvenantiems šiame krašte nuo amžių, labai svarbu jausti dvasininkų paramą ir pritartimą norintiems išsaugoti savo gimtąją kalbą. Labai norėtusi, kad dabartiniai tiek Punsko, tiek Seinų, tiek Smalėnų kunigai tai suprastų ir širdyje jaustų prielankumą. Mūsų krašto lietuviai, įvairių vėjų blaškyti ir išbandyti, moka atpažinti nuoširdumą ir gerį bei už juos tokiu pat nuoširdumu ir gerumu atsидėkoti. Šv. Velykų proga linkiu mums visiems išminties ir gerumo, įsiklausymo bei tarpusavio supratimo.

Mieli broliai ir seserys,

Velykų džiaugsmas pasiekia mus kiekvienoje vietoje, kiekviename krašte, kiekvienoje situacijoje. Sveikinu Jus su Kristaus Prisikėlimu, kuris nuolat nustešina, o kartu padrąsina ir sustiprina.

Jubiliejiniai 2025-ieji metai priminė, kad mums visiems labai reikia vilties – kiekvienai šeimai, tautai, visam pasauliui. Jos reikia ir užsienio lietuvių bendruomenėms, ypač toms, kurių gretos mažėja, jaunoji karta ne visada išlaiko gimtąją kalbą, atsitolina nuo lietuviškos parapijos ar bendruomenės. Dėl to atkreipkime dėmesį į gražius pavyzdžius, kai net nemokantys lietuviškai išievių palikuonys tampa aktyviais bendruomenės nariais, kai kažkada Lietuvoje gyvenę kitų tautybių kunigai noriai patarnauja užsienyje gyvenantiems lietuviams, kai aktyvių pasauliečių dėka Dievo žodis skelbiamas lietuviškai ir tradicinės giesmės skamba ten, kur lietuviai kunigai nespėja atvykti.

Visa tai yra vilties atspindžiai, tačiau juos neprilygstamai pranoksta Kristaus Prisikėlimas. Juo grindžiame savo viltį ne tik sėkmės ar eilinių sunkumų, bet ir didžiausių iššūkių metu, kai nerandame sprendimų, nebematome išeities. Kristus teikia viltį, net kai atrodo, kad nebėra jokios vilties (plg. Rom 4, 18).

Kristaus Prisikėlimas atskleidžia, kad tai, ką matome kūno akimis, nėra galutinė tikrovė. Dievas yra sumanęs kur kas daugiau, nei galime įsivaizduoti. Evangelijoje rašoma, kad mokinyš, kurį Jėzus mylėjo, įžengęs į Kristaus kapą „pamatė ir įtikėjo“ (Jn 20, 8). Pamatė tuščią kapą ir numestas drobules, bet tikėjimas vedė į susitikimą su prisikėlusiu Mokytoju. Tikėjimas jam padėjo įžvelgti anapus žmogaus galimybių ir atvėrė vilties kelią. Tokio žvilgsnio reikia ir mums. Sakoma, kad kol tęsiasi gyvenimas, yra ir viltis. Popiežius Pranciškus papildė: „Galėtume pasakyti ir kitaip: kol yra viltis, tęsiasi gyvenimas.“ Nors nematome galutinės Prisikėlusiojo pergalės, bet išlaikome viltį žvelgdami į Jėzų, kuris parodė meilę, stipresnę už neapykantą, ir nugalėjo mirtį. Kad išliktume drąsūs nepaisant visų pavojų ir išlaikytume viltį, reikia tikėjimo žvilgsnio, kurio linki praeitame šimtmetyje Vokietijoje gyvenęs vyskupas Klaus Hemmerle: „Linkiu mums Velykų žvilgsnio, kuris mirtyje įžvelgtų gyvenimą, kaltėje – atleidimą, susiskaldyme – vienybę, žaizdose – išgydymą. Linkiu mums Velykų žvilgsnio, kuris žmogui įžvelgtų Dievą, Dievą – žmogų, savyje – kitą. Ir dar linkiu mums visiems Velykų stiprybės ir ramybės, šviesos, vilties ir tikėjimo, kad gyvenimas yra stipresnis už mirtį.“

Nuoširdžiai sveikindamas su Kristaus Prisikėlimo švente linkiu, kad ir mes turėtume tokios Velykų vilties bei tikėjimo ir juo dalintumėmės.

Jūsų Kristuje
Arkivyskupas Lionginas Virbalas SJ,
LVK delegatas užsienio lietuvių katalikų sielovadai

Lietuvos ir Lenkijos pirmosios ponios Punsko licėjuje

KAROLINA AGURKYTĖ

Balandžio 1 dieną Punsko Kovo 11-osios licėjuje lankėsi Lietuvos ir Lenkijos pirmosios ponios Diana Nausėdienė ir Agata Kornhauser-Duda. Jos domėjosi licėjaus veikla, bendravo su mokyklos bendruomene. Šiame išskirtiniame renginyje dalyvavo ir valdžios atstovai: Lietuvos Respublikos ambasadorius Lenkijoje Valdemaras Sarapinas, Lietuvos Respublikos konsulas Seinuose Genadijus Mackelis, Seinų apskrities viršininkas Maciejus Plesievičius (Maciej Pleśiewicz), jo pavaduotojas Antanas Baudys bei Punsko valsčiaus viršaitis Vytautas Liškauskas.

Pradžioje suskambėjo abiejų šalių himnai. Licėjaus direktorius Alvydas Nevulis pasveikino pirmąsias ponias. Mokiniai papasakojo mokyklos istoriją, parodė meno programą: deklamavo eilėraščius, pašoko du lietuvių liaudies šokių, padainavo tris dainas, tarp jų vieną lenkišką. Turėjome

galimybę supažindinti ponias su mūsų licėjaus tradicijomis ir papročiais.

Vėliau atėjo laikas kalboms. Pirmosios ponios su pagarba kalbėjo apie mokinius ir mokytojus, kurie kasdien visą savo širdį įdeda į švietimo, kultūros ir tautinio tapatumo ugdymą. Pabrėžė, kad dvikalbystė yra turtas, kuriuo reikia didžiuotis, kuris tikrai ateityje atsipirks. Abi ponios šiltais žodžiais skatino jaunimą ne tik siekti žinių, bet ir būti atsakingais bei drąsiais žmonėmis, kurie ateity kurs savo šalių, o galbūt ir pasaulio, ateitį.

Po to mokiniai galėjo užduoti klausimus. Sužinojome daugiau apie tai, kaip atrodo pirmųjų ponių asmeninis gyvenimas, oficialūs vizitai, kaip jos praleidžia šventes, kokias turi pareigas. Išklausėme pasakojimų apie jų įdomiausius ir sunkiausius su diplomatija susijusius įvykius. Pirmosios ponios mokytojams ir moksleiviams atvežė dovanų, o joms

buvo įteiktos I klasės mokinės Darijos Murauskaitės atliktos grafikos „Ciurlionio pasaulis ir Lietuva“. Ypačingai dėkojame gerbiamai Dianai Nausėdienei už licėjui padovanotą Jono Basanavičiaus „Aušros“, leistos 1883–1886 m., reprintinį leidinį. „Aušros“ perleidimo iniciatorius ir globėjas – Lietuvos Respublikos Prezidentas dr. Gitanas Nausėda. Taip pat ačiū tariame poniai Agatai Kornhauser-Duda už grotuvą, skirtą moksleiviams. Po susitikimo viešnios įsirašė į mokyklos garbingų svečių knygą.

Šis vizitas svarbus ne tik politiniu ir visuomeniniu aspektu, bet tai ir dovana mūsų licėjaus bendruomenei. Jis reikšmingas ne vien mokiniams bei mokytojams, bet ir visai mūsų visuomenei. Džiaugiamės, jog pirmosios ponios atvyko į licėjų. Tai rodo, kad mūsų mokykla yra išskirtinė, o mokiniai svarbūs, girdimi ir matomi.

Is Punsko licėjaus archyvo

Lietuvos ir Lenkijos pirmosios ponios Suvalkuose

SUVALKŲ LIETUVIŲ MOKYKLOS INF.

Lietuvos ir Lenkijos pirmosios ponios lankėsi Suvalkų lietuvių pagrindinėje mokykloje. Svečius pasitiko Suvalkų miesto prezidentas Česlavas Renkievičius (Czesław Renkiewicz), jo pavaduotojas Romanas Rinkovskis (Roman Rynkowski), mokyklos direktorė Jolanta Malinauskaitė-Vektorienė, vaikų darželio bei pagrindinės mokyklos mokiniai, mokytojai ir mokinių tėvai.

Mokyklos bendruomenę sveikino Lenkijos pirmoji ponia Agata Kornhauser-Duda, Lietuvos pirmoji ponia Diana Nausėdienė bei Suvalkų miesto prezidentas Č. Renkievičius. Lietuvos pirmoji ponia, kreipdamasi į susirinkusiuosius, sakė: „Prieš pusantrų metų buvau pakviesta dalyvauti viename įsimintiniausių savo gyvenimo įvykių – atidaryti Suvalkų miesto lietuvišką mokyklą. Man, prisipažinsiu, tai buvo ne tik garbinga pareiga, bet ir didžiulis įpareigojimas – nuolat domėtis, kaip jums sekasi, kaip jūs augate ir stiprėjate. (...) Pažvelkime į mūsų vaikus, sugužėjusius pasidžiaugti ir pasveikinti abiejų valstybių atstovų iš darželio ir mokyklos, į jų šypsenas, į jų laisvę džiaugtis gyvenimu, į jų nuostabų humanistinį dualų identitetą. Į jų unikalią tapatybę, kurioje skleidžiasi ne tik dvi kalbos, bet dera ir abi valstybės – Lenkija ir Lietuva.“

Is www.lrp.lt (Eivydė Kinaičio nuotr.)

Diana Nausėdienė Seinų lietuvių „Žiburio“ mokykloje

SEINŲ LIETUVIŲ „ŽIBURIO“ INF.

Balandžio 1 d. popietę Seinų lietuvių „Žiburio“ mokykloje lankėsi Lietuvos Respublikos pirmoji ponia Diana Nausėdienė. Vizito metu mokiniai pasveikino viešnią, parodė meno programėlę ir įteikė rankų darbo dovanėles. Pirmajai poniai padovanota mokytojos Nastutės Sidarienės austa juosta su užrašu „Žibury“, Natalija Lajytė įteikė tapybos ant šilko darbėlį, Amelija Sinkevičiūtė-Nevulytė – savo tapytą paveikslą, kurį pavadino „Lietuvos širdis“.

Šis apsilankymas įrodo, kad užsieny esančios lietuviškos mokyklos Lietuvai yra svarbios. Nuoširdžiai dėkojame pirmajai poniai Dianai Nausėdienei už labai šiltą bendravimą, kvietimus į Prezidentūrą įžiebt Kalėdų eglę, rūpinimąsi ir globą.

Is www.lrp.lt (Eivydė Kinaičio nuotr.)

Velykos

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

RASA ŽUKAUSKIENĖ

Velykos – tai šeimos susitikimų ir pokalbių prie šventinio stalo, ant kurio visada gausu skanėstų, metas. Daugelis neabejotinai pasakytų, kad ant jo būtinai turi būti margučių, įvairių mėsos patiekalų, mišrainių bei pyragų (Velykoms būdingi sūrio pyragai ir bobos). O ar žinote, kokie patiekalai seniau vyravo ant Velykų stalo? Kokie buvę šios didžiosios pavasario šventės tradicijos ir papročiai? Apie visa tai skaitykite šiame straipsnyje.

VELYKOS SENIAU

Nuo Verbų sekmadienio prasideda Didžioji savaitė. Šiais laikais verbas pasidarom patys arba nusiperkam jau paruoštas ir keliaujam į bažnyčią jų šventinti. Sakoma, kad pašventinta verba visiems metams į namus atneša ramybę ir sėkmę. Seniau žmonės Verbų sekmadienį keldavosi kuo anksčiau, „kad kadagio šakele ar karklo rykštele būtų galima pažadinti kitus šeimos narius, linkint jiems sveikatos ir gyvumo“. Didžiąją savaitę patariau išlikti ramiems, nesibarti.

Didysis ketvirtadienis (senais laikais tai buvo labai svarbi diena) vadinamas Žaliuoju arba Švariuoju. Viskas turėjo būti išplauta, išvalyta, išvėdinta. „Jei sode šeiminkė išpjaudavo nudžiūvusias obelių šakeles, reikėdavo, kad sodas bus derlingas. Ir būtinai tą dieną kepdavo duoną, nes tądien kepta nepelija. O saulei tekant, kad pasisemt sveikatos visiems metams, reikėjo rasti upelį, atitekančį iš rytų, ir nusiprausti jo vandeniu.“

Didysis penktadienis buvo vadinamas Vėlių velykėlėmis arba Vėlių dūrelėmis. Žmonės tikėjo, kad tądien jos išeinančios iš skaistyklos. Dėl to šią dieną visos šeimos kartu

su vaikais lankė kapus. Tai buvo atgailos, rimties ir susikaupimo diena.

Didįjį šeštadienį seniau dažydavo margučius, o iš bažnyčios parsinešdavo šventinto vandens bei velykinės ugnies. Atneštąją ugnimi būdavo įkuriama krosnis ir kepami velykiniai pyragai bei verdami marginimui skirti kiaušiniai.

Visą šeštadienio naktį, vadinamą Velyknakčiu, žmonės budėdavo bažnyčioje. Kristaus kapą saugodavo jaunų vyrų sargyba, pasipuošusi savadarbėmis uniformomis. „Džiugus išaušta šv. Velykų rytmetis, net saulė, sakoma, tekėdama šoka. O vėjo kryptis pranašaujanti būsimos vasaros orus. Miestelyje kaimo žmonės neužtrukdavo, mat kas pirmas parlėks namo, tam visi pavasario darbai gerai seksis. Be to, ant stalo jau laukia atsigavėjimo pusryčiai.“

Velykas seniau švęsavo tris dienas. Pirmoji diena prasidėdavo ką tik švintant. „Keltasi anksti, nes tikėta, kad jei per Velykas ilgai miegosi, galvą skaudės.“ Žmonės prausėsi lediniu vandeniu, tikėdami, kad nuplaus ligas ir ilgai gyvens. „Ši diena skirta vaišėms šeimos rate – sakoma, kad jeigu koks nesusipratėlis į svečius ateidavo, tai jo prie stalo sodinti negalima, jam reikia duoti kailinius blusinėti.“ Antroji Velykų diena buvo skirta susitikimams su giminėmis ir kaimynais. Tuo metu visi linksminosi, dainavo, žaidė velykinius žaidimus. Trečiąją – Ledų dieną – reikėjo tinginiauti. „Tikėta, kad jeigu dirbsi, vasarą „ledai javus nukuls“, kruša sunaikins derlių.“

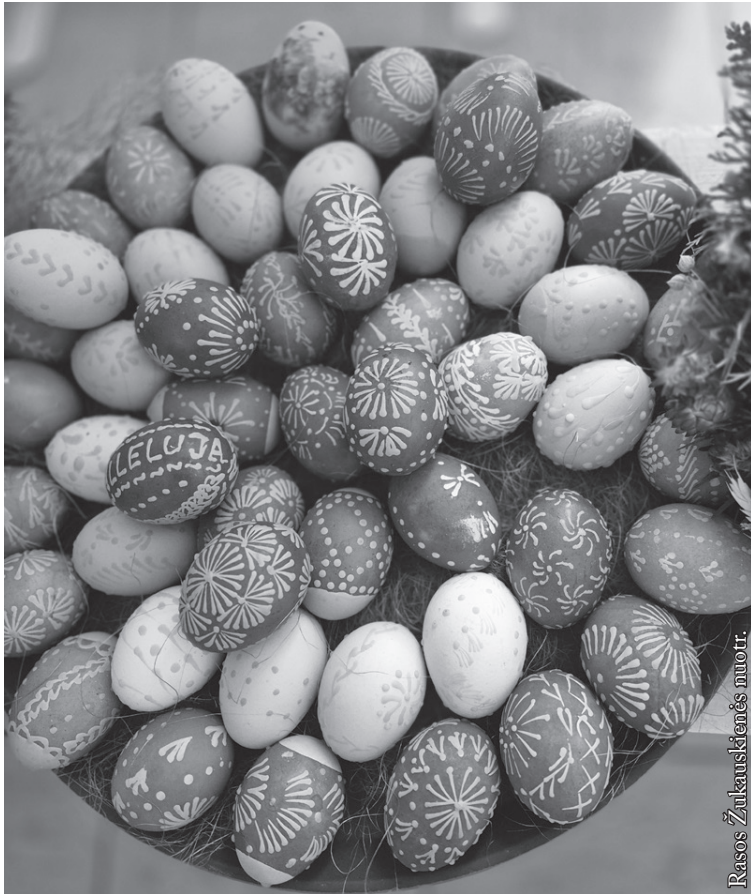
Atvelykis – pirmasis sekmadienis po Velykų, dar vadinamas Velykėlėmis. Tą dieną krikšto motinos lankydavo savo krikšto vaikus bei būdavo ridenami kiaušiniai.

VELYKŲ STALO VALGIAI

„Kaip ir daugumoje švenčių, neatsiejamas ir šios šventės atributas yra Velykų vaisės. Valgoma gausiai ir sočiai – kad ateinantys metai būtų skalsūs.“ Pirmąją Velykų dieną šeima susėdavo prie stalo ir pirmiausia valgydavo šventinto maisto. Svarbiausias patiekalas buvo margučiai. Pirmasis šventintas margutis nebuvo daugomas, o padalijamas visai šeimai. Jis turėjo būti sveikas, jei šeima norėjo būti sveika visus metus. Šventintu margučiu nebuvo galima mušti – tam buvo skirti kiti margučiai. Stalą puošdavo iš sviesto nulipdytas arba molio avinėlis ir daigintos avižos ar miežiai.

Itin svarbūs buvo mėsos patiekalai: šaltiena, kepta kiauliena, aviiena, žvėriena, įvairūs vyniotiniai, dešros, kraujiniai vėdarai ar netikras zuikis (maltos mėsos kepsnys). Kodėl? Velykos simbolizuoja gamtos atsigavimą bei medžioklės pradžią. Mėsa dažnai buvo patiekama su šviežiais žalumynais.

O kokios gi šventės be desertų? Ant stalų puikuodavosi saldūs sūriai, turtingesniuose namuose negalėjo pritrūkti „Velykų bobos – kuri laikui bėgant buvo pagardinta atvežtais iš svetimų šalių džiovintais vaisiais“. Velykų boba – tai „mielinis pyragas, dažnai pagardintas aguonomis, gaminamas gerai iškildinus tešlą. Anksčiau buvo stengiamasi iškepti kuo aukštesnį pyragą, mat buvo manoma, jog nuo to priklauso tuometinis kviečių derlius. Iš atlikusios tešlos šeiminkės iškepdavo paukščiukų, simbolizuojančių grįžtančius skraidūnus“. Vaikams šeiminkės pagamindavo saldžios obuolienės, balintos grietinėlės.

Rasos Žukauskienės nuotr.

Kiekvienas Lietuvos regionas turėjo savo tradicinius velykinius patiekalus. Knygoje „Lietuviška virtuvė. Tradicinės šventės ir valgiai“ rašoma, jog Dzūkijoje per Velykas buvo verdami troškinti riebus kopūstai su kiaulės knysle (būtinai) bei gaminama poskystė varškė, kuri labai derėjo su pyragu. Suvalkiečiai ant stalo pateikdavo virtą arba krosnyje keptą kiaulės galvą. Ją gerai ištrindavo druska, pipirais, česnakais, apdengdavo džiovintais kopūstlapiais ir, porą dienų palaikę, stumdavo į gerai iškūrentą krosnį. Vėlesniais laikais imta daryti kiaulės galvos sūrį, valgomą su krienais. Gamintas ir saldus sūris.

Aukštaitijoje gamindavo kiaulės kepsnį iš pirmarūšės mėsos, dažniausiai iš užpakalinio kumpio. Kumpis buvo laikomas išrūgose, aplipdomas rugine tešla ir kepamas krosnyje. Iškeptas su paruoštais aštriais krienais buvo šventės skanumynas. Gaminta

žalumynais, išlaikytais per visą šaltąjį sezoną. „Per Didįjį ketvirtadienį būdavo einama žalumynų velykiniam stalui: smulkialapių bruknienojų, švelnių šarkakojų šakelių, pataisų, rugių želmenų, išsprogusių beržo vytelių ir panašių žalumynų. Tikdavo ir želdintų avižų ar miežių dubuo: likus porai savaitių iki Velykų merkdavo avižų ar kviečių grūdus į drungną vandenį.“

Seniau tikėta įvairiais velykiniais draudimais. Štai keletas jų:

- Velykų dieną negalima ilgai miegoti, nes galvą skaudės.
- Skaudės galvą ir jei Velykų dieną galvą šukuosi (šukuok tik Velykų išvakarėse).
- Nadera pirmąją Velykų dieną į svečius vaikščioti. Jei vis dėlto kas nors ateina, tam reikia duoti kailinius blusinėti.
- Per Velykas negalima žemės judinti ar kitaip ardyti, nes priešingu atveju vasarą ledai jaus išmuš.

„sviestvarškė – šviežia nerūgšti varškė ištrinama, sumaišoma su sviestu ir gerai išsukama, kol pasidaro vientisa masė. Paskaninama kmynais ar mėtomis“. Žemaitijoje ant stalo dėdavo pienoškų produktų, pvz., „margo sūrio iš neišplakto rūgusio pieno, kuris daromas su saldžiu pienu“.

Svarbiausia Velykų puošmena – tai, aišku, margučiai ir žalumynai. Labai svarbus stalo papuošimas įvairiais

VELYKOS DABAR

Velykų papročiai, dar ir šiais laikais išlikę daugelyje namų, tai valgio šventinimas bei velykiniai pusryčiai, pradedami šventinto maisto išdailinimu. O ar XXI amžiuje pagrindinis šios pavasario šventės patiekalas vis dar yra margutis?

Dabar švenčiant Velykas valgiai iš dalies yra pasikeitę. Nors ir bandom išlaikyti tradicijas virtuvėje, smarkiai pasikeitę šventinių patiekalų ingredientai. Ant mūsų stalų dabar vyrauja įvairios salotos ir mišrainės, įdaryti kiaušiniai, mėsos patiekalai – vyniotinis, keptas kumpis ar šaltiena, kalakutienos, veršienos arba kitokios mėsos kepsniai, įvairūs užkandžiai, kurie valgomi su ryžiais, daržovėmis, majonezu, krienais, padažais.

Iš saldžių valgių iki šių laikų išliko velykinė boba ir pyragai su varške. Dabar dar gaminami ir kitokie saldūs kepiniai: keksai, meduoliai, netgi tortai.

Valgiai papuošiami svogūnų laiškais, marinuotų ar virtų morkų gabalėliais, ridikėliais, marinuotais kaparėliais, petražolių šakelėmis, džiovintais vaisiais.

Velykinio stalo papuošimas labai pasikeitęs: vyrauja žalumynai, bet netrūksta ir viščiukų, kiškių atvaizdų. Velykinės puokštės ruošiamos iš išsprogusių žilvičio kačiukų, beržo žirginių. „Šiais laikais tapo populiariu rinktis ir ištaigingesnę Velykų puokštę iš ankstyvųjų gėlių. Dažnai jos gaminamos panašios į lizdus, į jas prikašoma dekoratyvinių kiaušinių, taip pabrėžiant šventės temą.“

VELYKOS DABAR... DIETOLOGŲ AKIMIS

Velykų patiekalai skanūs, tačiau gali būti ir sunkiai virškinami. Norėdami sumažinti jų neigiamą poveikį sveikatai, kai kuriuos ingredientus galite pakeisti sveikesniais. Ką daryti, kad patiekalų skonis išliktų artimas originalui, bet kartu jie būtų ir sveikesni? Tai sužinosite toliau skaitydami straipsnį.

Rasos Žukauskienės nuotr.

Štai keleto patiekalų sudedamųjų dalių privalumai ir trūkumai.

Kiaušiniai

Pliusai: turi unikalią sudėtį. Daugelio maistinių medžiagų šaltinis: aukštos kokybės baltymų, cholino, vitaminų B2, B12, vitaminų A, D ir E, liuteino ir zeaksantino. Lengviausiai virškinami tie, kurie virti minkštai arba kepti.

Minusai: jie yra cholesterolio šaltinis, o tai reiškia, kad besaikis kiaušinių vartojimas gali padidinti cholesterolio koncentraciją. Todėl žmonės, kurie serga cukriniu diabetu arba turi padidintą kraujospūdį, turėtų juos valgyti saikingai.

Mėsa, vadinamoji baltoji dešra

Pliusai: jose yra baltymų ir B grupės vitaminų, taip pat geležies ir cinko.

Minusai: tai labai perdirbti produktai, kuriuose nemažai natrio ir fosforo, sočiųjų riebalų, taip pat įvairių papildomų medžiagų (konservantų, kvapiųjų medžiagų). Vis daugiau tyrimų rodo, kad didelio kiekio perdirbtos mėsos (pvz., dešrų) vartojimas yra vienas iš veiksnių, didinančių susirgimų ir mirties nuo širdies ir kraujagyslių ligų skaičių, 2 tipo diabeto riziką, onkologinių ligų

atsiradimą. Todėl mėsą reikia ruošti namuose, neriebios mėsos gabalėlį (pvz., liesą kiaulienos nugarinę) marinuojant aromatinėse žolelėse ir prieskoniuose, kontroliuojant pridėdamos druskos kiekį. Taip paruoštą mėsą galima kepti arba virti.

Daržovių salotos

Pliusai: jose yra daug vitaminų ir maistinių skaidulų.

Minusai: tradiciniame variante yra daug riebalų, daugiausia iš majonezo. Tačiau patiekalą galima „suliesinti“, į salotas vietoj majonezo įmaišius tiršto natūralaus jogurto, gerai pagardinto žolelėmis ir prieskoniais. Pasirinkus natūralų jogurtą, gali trūkti rūgštaus skonio, todėl salotas apšlakstykite citrinos sultimis arba obuolių actu. Majonezo gerbėjai gali bent pabandyti sumaišyti jį su natūraliu jogurtu santykiu 1:1.

Mieliniai pyragai su obuoliais

Pliusai: juose gali būti B grupės vitaminų ir, priklausomai nuo priedų, kai kurių mineralinių medžiagų, pvz., magnio arba kalio.

Minusai: kaloringi produktai. Riebalų ir paprastųjų cukrų šaltinis. Galite pabandyti sumažinti jų kaloringumą ir padidinti maistinę vertę

sumažindami pridėtinio cukraus kiekį ir įdėdami viso grūdo miltų. Taip pat patartina pyragus vartoti saikingai, geriausia vienu kartu suvartoti ne daugiau kaip 1 pasirinkto pyrago porciją (galima padalinti į mažesnes, daugiausia apie 200 g).

Krienai ir burokėliai

Pliusai: vertinga alternatyva majonezo padažams. Krienai – kopūstinių šeimos daržovė, kurią galima priskirti prie vadinamųjų supermaisto produktų, nes juose yra daugiau vitamino C nei apelsinuose ar citrinose, taip pat esą kalio, sieros, kalcio, magnio, geležies, vitaminų B1, B2, E ir A. Krienuose yra ir eterinių aliejų, kurie stimuliuoja virškinimo sistemą ir skatina medžiagų apykaitą.

Minusai: šiuos produktus gali prasčiau toleruoti žmonės, sergantys virškinimo trakto ligomis (pvz., refliksu, skrandžio ar dvylikapirštės žarnos opa).

Pipirnė

Pliusai: mažo kaloringumo produktas. Jame yra B grupės vitaminų ir daug geležies, todėl rekomenduojama, be kita ko, žmonėms, sergantiems anemija. Tai taip pat folio rūgšties ir kalcio šaltinis. Be to, joje yra vitaminų C ir B, skaidulų. Pipirnes dėl maistinės vertės verta dėti į daugumą Velykų patiekalų.

Duona

Pliusai: geros kokybės duona, t. y. rauginta ruginė duona, galbūt pridėdant grūdų ir sėklų, gali būti geras B grupės vitaminų, maistinių skaidulų ir kai kurių mineralų šaltinis.

Minusai: per šventes suvartojama per daug duonos. Tai gali gerokai padidinti dietos energinę vertę. Todėl duonos valgykite tik tada, kai jos itin reikia.

Mėsos paštetai

Pliusai: juose yra baltymų ir B grupės vitaminų, taip pat geležies ir cinko.

Minusai: labai perdirbti produktai, kuriuose yra daug riebalų, natrio ir fosforo. Namuose paruošti paštetai, pagaminti iš geros kokybės mėsos,

turi geresnę maistinę vertę. Sveikesnė alternatyva taip pat gali būti pašteto ruošimas iš daržovių – ypač iš ankštinių augalų (lęšių, pupelių ar sojų).

Per šventes neturime atsisakyti tradicinių patiekalų. Svarbiausia juos vartoti saikingai. Kur įmanoma, taip pat varta „liekninti“, apribojant riebalų ir cukraus kiekį bei praturtinant sudėtį sumaniais pakaitalais. Taigi vietoj druskos galime vartoti šviežias ir džiovintas žoleles, vietoj įprastų kvietinių miltų – rupių miltų, o vietoj majonezo – jogurto padažą. Dietologai taip pat rekomenduoja per šventes nepamiršti suvalgyti reikiamą kiekį daržovių, ypač žalių (jas, deja, labai dažnai per šventes nustumiame į šalį).

Gydytojai ir dietologai atkreipia dėmesį į dar vieną labai svarbų faktą. Sąvoka „sveika mityba“ šiandien reiškia ne tik sveiką maitinimąsi, bet ir fizinį aktyvumą (priminsime, kad mankšta jau daug metų buvo vadinamosios sveikos mitybos piramidės pagrindas). Tad dėl sveikatos švenčių metu vertėtų nepamiršti atitinkamos mankštos dozės ir po velykinių pusryčių bei pietų išeiti pasivaikščioti į lauką.

Taigi mes truputį kitaip švenčiame Velykas negu mūsų protėviai. Šventės patiekalai, tradicijos nemažai skiriasi. Tačiau turime atsiminti viena – kad Velykos yra naujos pradžios, tiek religinės, tiek ir pasaulietinės, šventė. Kartu su pavasariu po žiemos snaudulio pabunda tiek gamta, tiek ir žmogus. Tikimės, kad šv. Velykos ir Jums bus puiki proga pradėti iš naujo tai, apie ką jau seniai svajojote.

Šaltiniai:

1. <https://www.15min.lt/gyvenimas/naujiena/maistas/ruosiamos-velykoms-zvilgsnis-i-senuosius-lietuviu-paprocius-ir-3-tradiciniai-receptai-1632-1300152>.
2. <https://www.skoniogidas.lt>.
3. <https://www.vivus.lt/naujienos/velyku-reiksme>.
4. <https://www.vle.lt/straipsnis/lietuviu-kalendoriniu-svenciu-papročiai/>.
5. <https://www.zarasuparapija.lt>.

„Melpomenės drugelio“ apdovanojimai 2025

DAIVA GRIGUTYTĖ

Teatras – tai unikali meno forma, jungianti žodį, judesį, muziką, scenografiją ir aktorių meistriškumą. Tai ne tik pramoga, bet ir gili socialinė bei kultūrinė patirtis, skatinanti mąstyti, jausti ir reflektuoti. Teatras ugdo kūrybiškumą, empatiją ir kritinį mąstymą, todėl jo svarba visuomenėje yra neįkainojama. Jis neapsiriboja vien scena, o gyvuoja ir kasdienybėje – per mūsų emocijas, bendravimą ir pasakojimus. Dėl to kovo 27-ąją minima Tarptautinė teatro diena, skatinanti įvertinti šio meno svarbą, poveikį ir įsitraukti į jo pasaulį – tiek kaip žiūrovui, tiek kūrėjui. Ją mini visa teatralų bendruomenė: ir mėgėjai, ir profesionalai. Ne išimtis ir punskiečiai, kurie šiemet Teatro dieną šventė kovo 22-osios vakarą, jau penkioliktą kartą teikdami „Melpomenės drugelio“ apdovanojimus.

Renginį pradėjo Monikos Valinčiūtės vadovaujamas jaunių teatras „Kregždė“, kuris pristatė teatrinį

etiudą pagal Čiurlionio laiškus. Susirinkusius pasveikino ir šventę vedė Daiva Grigutytė ir Mangirdas Vektorius. Jie pristatė teatrinio sezono džiaugsmus ir pasiekimus.

2024-ieji – didelių pokyčių metai. Po 17 darbo metų su „Kregždės“ ir „Kregždutės“ teatrais atsisveikino jų įkūrėja ir ilgametė vadovė Jolanta Malinauskaitė-Vektorienė. Jos vadovaujami teatrai ne kartą tapę „Šimtakio“ laureatais, „Tegyvuoja teatras“ statulėlių savininkais, dalyvavę tarptautiniuose teatrų festivaliuose ne tik Lietuvoje, bet ir Vokietijoje, Baltarusijoje, Rusijoje, Italijoje. Su vaikais ir jaunimu Jolanta pastatė 45 spektaklius, paruošė 11 Vėlinių koncertų, o kiek dar poetinių-muzikinių montažų, knygų pristatymų. 2024 m. su „Kregžde“ režisierės Jolantos pastatytos Adomo Mickevičiaus „Vėlinės“ buvo nominuotos „Tegyvuoja teatras“ respublikiniuose apdovanojimuose 2 kategorijose: ryškiausio jaunimo spektaklio ir ryškiausio

Iš FB paskyros

nacionalinės dramaturgijos spektaklio. Renginyje vyko Kupiškioje ir ten Punske „Kregždėi“ įteikti ne tik nominacijų diplomai, bet ir „Tegyvuoja teatras“ statulėlė „Ryškiausiame metų jaunimo teatro spektakliui“. Sveikiname vadovę ir visus „kregždes“ su tokiu puikiu apdovanojimu.

Režisierės Jolantos vietą užėmė ilgametė vaikų teatro „Kregždutė“ ir jaunių teatro „Kregždė“ artistė, Vilniaus universiteto teatro aktorė Monika Valinčiūtė. Sveikiname Moniką ir linkime sėkmės, kūrybinio polėkio bei nepakartojamų akimirkų ant „Kregždės“ ir „Kregždutės“ sparnų.

2024-ieji paženklinėti Dainų šventės 100-mečiu. Ligi praeitų metų vienintelis užsienio lietuvių teatras, dalyvavęs Dainų šventės Teatro dienoje, buvo Punske klijimo teatras. Pernai prie jo prisijungė Suvalkų „Sūduvos“ artistai. Punske klijimiečiai kartu su Anykščių, Kupiškio, Skapiškio, Rokiškio, Ukmergės ir Suvalkų teatrais pristatė Vinco Mykoliaičio-Putino istorinės dramos „Valdovas“ ištrauką. Ji buvo parodyta Dainų šventės Teatro dienos „Esaties lieptais“ didžiojoje scenoje Valdovų rūmų kieme liepos 4 dieną. Šios dalies muziką kūrė Arnoldas Vaznelis. „Valdovas“ suvaidintas taip pat Telšiuose, Skapiškyje, Rokiškyje ir Klo-

jimo teatrų festivalyje Punske, kuris 2024-aisiais vyko dvi dienas.

Klijimiečiai taip pat vaidino anksčiau metais pastatytą ir visiems gerai žinomą Kazio Binkio poetinę satyrą „Kriaučius Motiejus“. Ji buvo parodyta Skapiškyje, Trakuose bei atrinkta dalyvauti Tarptautiniame teatrų festivalyje Vratza vietovėje Bulgarijoje šių metų birželio mėnesį. Taigi klijimiečių laukia tarptautinės gastrolės.

Praeitais metais Punske klijimo teatras kartu su vaikų teatru „Kregždutė“ buvo pastatęs Ramutės Skučaitės pjesę „Mergytė ieško pasakos“. Spektaklis suvaidintas Punske ir festivalyje „Jausmų sala“ Birštone. Mažosios „kregždutės“ dalyvavo ir labdaros akcijoje „Pasidalink“. Tą dieną vaikučiams talkino animatorė Onutė Valenskienė.

Svarbu paminėti, jog dvejus metus iš eilės klijimiečiai ir „Kregždės“ artistai turėjo progą dalyvauti improvizacijos dirbtuvėse kartu su aktoriumi Vytautu Kontrimu ir jo „Impro“ teatro studentais. Už šią galimybę tobulinti save teatro erdvėje dėkojame Lietuvos nacionaliniam kultūros centrui.

2024-aisiais įvyko ir jubiliejinis 50-asis Vėlinių koncertas, pavadintas „Šaknys“, kuriam scenarijų kūrė ir kurį režisavo vadovė Jolanta, muzikinę dalį parengė Arnoldas

Vaznelis, o skelbimą kūrė Ida Bobinaitė. Jo metu paminėjome ne tik išėjusiuosius Anapilin, bet ir visus, kurie kūrė šio seniausio koncerto aurą ir nuotaiką. Jo proga Punske senosiose kapinėse atidengta medžio skulptūra – šaknis, bylojanti apie mūsų praeitį ir stiprybę, kylančią būtent iš šio krašto šaknų.

Vakaro akcentas – jau penkioliktus metus rengiami „Melpomenės drugelio“ apdovanojimai. Apdovanojami geriausi praėjusio teatrinio sezono aktoriai, išskiriami asmenys, turėję ypatingą įnašą puoselėjant teatrinę kultūrą mūsų krašte, bei teatro bičiuliai Lietuvoje. 2024 m. geriausia aktore išrinkta Irena Misiukonienė už Laumės vaidmenį spektaklyje „Mergytė ieško pasakos“, geriausias aktorius titulas skirtas Dariui Vainai už Voro vaidmenį spektaklyje „Mergytė ieško pasakos“, Arnoldui Vazneliui įteiktas drugelis už teatro meno puoselėjimą mūsų krašte, o Punske teatro bičiuliu tapo Ramūnas Abukevičius. Sveikiname visus apdovanojimus „Melpomenės drugeliu“.

Šventę užbaigė svečiai iš Lietuvos – Anykščių kultūros centro teatras, kuris suvaidino Viljamo Šekspyro tragediją „Otela“. Režisierius Jonas Buziliauskas, dailininkas Valentinas Žalkauskas, kompozitorius Donatas Čemeris. Tariame labai ačiū už puikų spektaklį.

Norime taip pat padėkoti visiems atvykusiems bičiuliams, žiūrovams. Mūsų šventę rėmė Lenkijos Respublikos vidaus reikalų ir administracijos ministerija bei iš dalies LR užsienio reikalų ministerija („Globali Lietuva“).

Ministerstwo Spraw
Wewnętrznych i Administracji

GLOBALI LIETUVA

LIETUVOS RESPUBLIKOS
UŽSienio REIKALŲ
MINISTERIJA

Prezidentas Antanas Smetona

Pora pastabų Jo Ekscelencijos nuopelnus Lietuvai ignoruojantiems

BRONIUS MAKASKAS

2024-aisiais sukako 150 metų nuo Antano Smetonos gimimo ir 80 metų nuo jo mirties (tikėtina nužudymo versija). A. Smetoną (1874 08 10 Užulėnis – 1944 01 09 Cleveland, JAV) Lietuvos istorija mini ne vien kaip keturiskart tapusį Nepriklausomos Lietuvos prezidentu. Jis priskiriamas prie atkuriamos valstybės kūrėjų. Tačiau sovietinės imperijos nukamuotoje ir Europos Sąjungos išderintoje Lietuvoje pritrūko politinės išminties valstybinių lygmeniu paminėti, nekalbant apie viešą atminimą, šio nusipelnusio Lietuvos valstybei ir tautai, ypač sostinei Vilniui, žmogaus metinės. Kai išorės veikiami dažni politikai ir kultūrininkai kratosi savo valstybės pirmojo prezidento, mokslininkai jau beveik nuodugniai mums pristato šį daug nuveikusį lietuvių tautai ir valstybei, tiesa, nevienalypi (bet ar tarp politinių įžymybių rasime vienalypi?) veikėją. Turime ir tokį „mokslininką“, kuris iš valstybės okupacijos ir išduoto bendradarbių prezidento, tragiškomis aplinkybėmis besitraukiančio iš Lietuvos, sugebėjo sukurti spektakliuką pagal kremlinį scenarijų. Gloria victis professore!

Tai kas gi buvo tas Antanas Smetona, jeigu net prezidento Gitano Nausėdos ir Sauliaus Skvernelio patikinimas, kad Vilniuje iškils paminklas prezidentui A. Smetonai, pakibo tyruose? Atsakymas nėra paprastas, kartu ir nesudėtingas, jeigu jį pateiktumėm nuodėmingai supaprastinta fraze: kalti lotyniškosios krikščioniškosios civilizacijos agonija Europoje, politinės kultūros katastrofa Lietuvoje, racionalumo reikšmės nesupra-

timas (*de facto* kova prieš jį), vedantys prie visų valstybinio gyvenimo sričių degradavimo.

Klerkai ir propagandistai, nesubrendęs politinis ir kultūrinis „elitas“ (bet ne vien jie) nutyli Antano Smetonos didžiulį indėlį į tautinį, politinį, kultūrinį ir mokslinį lietuvių tautos progresą. Piestu stoja prieš šio prezidento tinkamą viešą įamžinimą Lietuvos sostinėje, dėl kurios, kaip lietuvių tautos valstybingumo širdies, atgaivinimo jis dėjo daug pastangų. Užtat gajumo rodo Nepriklausomos Lietuvos priešų ypač Kremliuje sukurti (ne be jo vietinių politinių konkurentų pagalbos) prezidentą Antaną Smetoną šmeižiantys stereotipai.

Lietuvos priešai neatsitiktinai puola pirmosios Lietuvos Respublikos (1918–1940) kūrėjus ir jos tęsėjus, nes būtent joje buvo subrandinti modernios nacijos tapatybės pagrindai, šiuo metu trukdantys Lietuvos visiškai degradacijai imperinio tripolio pasaulyje. Gimtoji kalba, tautos istorija ir jos atminties ugdyimas (tegu ir sudėtingomis sąlygomis) saugo tautą nuo ištirpimo unifikacijos siekiančiame globaliame imperinės galios pasaulyje.

Antanas Smetona buvo pats švelniausias iš Europoje įsivyravusio autoritarinio valstybių santvarkos modelio vadovų. Palyginkime, pavyzdžiui, jo valdymo metodus su Juozapo Pilsudskio (kurio paminklais ir jo vardu pavadintomis gatvėmis numarginta visa Lenkija) represyviu valdymu. Ar daug Lenkijos valstybėje lėmė Seimo buvimas, nesutrukdęs daugiau kaip 5000 žymių

politinių veikėjų, tarp jų ir Seimo narių, sukimšimui J. Pilsudskio nurodymu į sunkiuosius kalėjimus? J. Pilsudskis šiuolaikinėje demokratinėje Lenkijoje yra lenko patrioto gyvas simbolis. Tačiau jo simbolika gyva ir Vilniuje. Ar tik nebūsime pasimetę ne tik politikoje, bet ir istorijoje? Ar Čekoslovakiją išgelbėjo nuo paglemžimo demokratinė santvarka? Pas prezidentą Smetoną darbavosi ir nepartiniai, net keli jo politiniai oponentai. Prezidento sprendimai buvo priimami kolektyviai, dažniausiai 12–15 asmenų, atsakingų ar bent išmanančių aptariamą sritį. Ar, pavyzdžiui, Stasys Šalkauskis arba Juozas Keliuotis negalėjo imtis svarbių conceptualių Lietuvos gyvenimui tobulinti veiksmų? Kaip iš nulinio varianto startuojanti valstybė pakėlė į aukštumas ekonomiką, švietimą, kultūrą? Ar krikščionys demokratai buvo partija be nuodėmės?.. Ar Stasys Lozoraitis neklydo, viliojamas Lenkijos šnipų (T. Katelbacho ir kitų, „kultūrinės misijas vykdančių“) į gerų santykių su Lenkija mirazą be Vilniaus Lietuvos sudėtyje?

O kaip traktuojama dabartinė Konstitucija, į kurią taip gaudžiai apeliuoja Seimo narys Vytenis Andriukaitis ginčijant paminklo pirmajam nacionalinės demokratinės valstybės prezidentui poreikį Vilniuje? Iš kokių pozicijų kvestionuojami Antano Smetonos nuopelnai Lietuvai? Tik ne iš nacionalinių, o menkai pavaldžių nacionalinei jurisdikcijai globalistinės ideologijos konstruktyvų kergiamų į lietuvių savimonę. Iš kur tas „gerovės, drąsioje, globalinėje Lietuvoje“ beveik milijonas

Naujai atidengtas biustas Antanui Smetonai Ukmergėje

emigrantų? Kurie *nota bene* dalinai gelbsti į didžiausią socialinę atskirtį patekusių tėvynės visuomenę. O kaip su mūsų demokratinės santvarkos dabartinėje Lietuvoje būkle?

Todėl prisiminti sėkmės, kylančią iš pelenų Lietuvą ir jos vieną iš svarbių kūrėjų viešojoje erdvėje Vilniuje, sostinėje, kurią jis kėlė ir nepaisant spaudimų neišdavė, verta. Paminklai nereikalingi intelektualams, kūrėjams jų sąmoningumui kelti – jie tokį ar anokį turi susiformavę, kitus bendrapiliečius bando paveikti. Paminklai – elementas, priemonė tautinės tapatybės, o kartu ir Lietuvos istorinės atminties stiprinimui ir sergėjimui. Gimtoji kalba, tautos istorija, nacionalinės istorijos politika, istorinė atmintis yra pagrindiniai tautinės tapatybės išsaugojimo veiksniai ir instrumentai, būtini Lietuvai civilizacijos krizę išgyvenančiame XXI a. pasaulyje.

Nacionalinė istorija, tautiniai mitai, istorinės atminties kultūra, rišantys piliečius su sava valstybe, yra neatšiejami tautinio identiteto saugojimo ir ugdymo elementai. Be jų taptume tik materialinių produktų vartotojais svetimose mums erdvėse, kaip ir tikiš globalių idėjų projektuotojai.

Pasak žymaus mūsų egzilo, sociologo Vytauto Kavolio, „A. Smetona

savo politine laikysena ir doktrina XX a. pirmojoje pusėje labiausiai įtvirtino lietuvio politinį ir kultūrinį įsipareigojimą nacionalinei valstybei. Be smetoniškojo nacionalizmo, kuriuo, beje, rimčiau neturėjo priežasčių skųstis jokia Lietuvoje tuomet gyvenusi tautinė bendrija, vargu ar Lietuva būtų taip efektyviai išgyvenusi sovietmetį ir pirmoji iš jo išsprūdusi...“ Tas pats kultūrų ir civilizacijų tyrinėtojas apie tautiškumą rašė: **„Visaverte gali būti laikoma tokia tauta, kuri ne tik faktiškai gyvuoja kaip savita etninė kultūrinė bendruomenė, bet ir suvokia savo tautiškumą. Tauta gali gyvuoti tik kaip pabira individų masė, nesuvokdama savęs kaip visumos arba suvokdama tik fragmentiškai ir miglotai, tuo nulemdama savo istorinį beperspektyviškumą.“** Taigi, ar jau panašu, kad artėjame prie tos pabiros individų masės?

Tarpukario Lietuva, tautoje prigijusi Smetoninės Lietuvos vardu, sugebėjo parodyti savo demokratinį veidą, pirmoji Europoje iškėlusį vokiečių naciams Klaipėdoje baudžiamąją bylą. Ar valstybės su demokratiniais instrumentais palaikė Lietuvą?!

Gal protinga būtų viešojoje sostinės Vilniaus erdvėje įamžinti Lie-

tuvos Tarybos pirmininką, pirmąjį demokratinės valstybės prezidentą, valstybininką, mokslininką, publicistą. Nepaisant jau specialistų visapusiškai ištirtos Antano Smetonos biografijos, jis, anot dr. Algimanto Kasparavičiaus, „dažniau ir greičiau išnyra tam tikrais šaržais – provokiško veikėjo, rusų agento, perversmininko, antidemokrato, autoritaro, kartais – lėbautojo, politinio bevalio ir bailio, netgi – valstybės išdaviko. Tačiau beveik niekuomet kaip nepalaužiamo valstybininko, kuris visą savo gyvenimą nuosekliai gynė lietuviško valstybingumo bylą ir Respublikos strateginius nacionalinius interesus. Kad ir kaip paradoksalu, tačiau A. Smetonos vardas pastaraisiais dešimtmečiais ne visada dabartinės kartos veikėjų prisimenamas netgi stovint Signatarų namuose ir minint Vasario 16-ąją...“ Toliau aiškinamos tokios padėties priežastys: „(...) tos A. Smetoną šaržuojančios grimasos neatėjo iš niekur, o per tam tikrą laiką buvo A. Smetonos politinių oponentų ir ypač užsienio priešų, pirmiausia – sovietų, sukurtos ir išpopuliarintos sąmoningai. Kodėl taip buvo padaryta, manau, specialiai aiškinti nereikia – A. Smetona nuolat stovėdamas lietuviško valstybingumo avangarde visuomet buvo to valstybingumo priešų taikiny. (...) Nenatūralu tik tai, kad po A. Smetonos mirties praslinkus jau daugiau nei 70 metų, mes vis dar vertiname jį pagal tuos Lietuvos nedraugų ar priešų paslaugiai pasiūtus ir mums nejučia sovietmečiu, o ir po jo įbruktus iškraipytus istorinius standartus. Standartiškai vertinti A. Smetoną sudėtinga, veik neįmanoma, nes jis pats nestandartinis...“

Viliuosi, kad esame šiek tiek labiau pribrendę išreikšti Antanui Smetonai pagarbą už su savo kartos bendraminčiais dovanotą mums atkarpą kūrybingos valstybės ir parodyti priešams ir nedraugams, kad mes esame jos tąsa.

„Gyvenime ne viskas priklauso nuo norų, o nuo susiklosčiusių aplinkybių“

JURGITA STANKAUSKAITĖ

Tęsinys.

Pradžia „Aušros“ š. m. 5 nr.

1963-ieji. Diplomuota magistrė Danutė Grabauskaitė po studijų Vilniaus universitete sugrįžta į gimtąjį kraštą. Mokytojo darbui paruošta jauna mergina įsidarbina Punske mokykloje. „Man atsiranda vieta Punske, o Algiui Uzdilai Seinuose, kur lietuvių kalba dėstoma tik kaip dalykas. Žinau, kad toks suskirstymas atėjo iš aukščiau, bet detalių tiksliai nežinau. Ne mano dalykas. Kai tuometinis Punske licėjaus direktorius Juozas Dabušinskas po dvejų metų baigė darbą, į jo vietą mokytoju paskiriamas A. Uzdila. Man skambina kuratorius, kad turiu pereiti į Seinus. Aš jam sakau, kad negaliu važinėti autobusu, nes man

tuoj pikta darosi... aš ten nevažiuoju. Ir dabar sau pagalvoju, kokia aš buvau naivi jam taip pasakydama. Vėliau sužinojau, kad mane užtarė Gediminas Zimnickas. Gal ir tokia buvo tiesa. Nežinau. Galiausiai buvo nutarta, kad Punske pasiliksime abu – ir aš, ir Algis.“

Danutė gauna užduotį dėstyti ne tik lietuvių, bet ir rusų kalbą. Šiek tiek jos pramokusi Vilniuje ne iki galo jaučiasi stipri, mano, kad jai trūksta platesnio išsilavinimo. „Ai, pagalvoju, kad reikia dar pasimokyti. Nusprendžiau neakivaizdiniu būdu Krokuvoje studijuoti rusų kalbą. Man labai patiko ten mokytis. Važinėjimas baisus, bet užtai mokslai patiko. Turbūt tik kartą per mėnesį reikėjo savaitgaliui nuvažiuoti į Krokuvoje vykstančias paskaitas. Turiu

pripažinti, kad teoriškai daug išmokau, bet praktiškai nelabai. Maža to, ten turėjau ir lenkų, ir rusų kalbą, tai paskui galėjau mokyt abiejų kalbų.“

Baigusi studijas, Danutė Punske licėjuje dėsto mokiniams ir rusų, ir lietuvių kalbą. Čia netrūksta kurioziškų situacijų. Per lietuvių kalbos pamoką kažkokios mokinės tarpusavyje kalbasi lenkiškai. Danutė atkreipia joms dėmesį, sakydama, kad per šias pamokas reikia kalbėti lietuviškai. Netrukus skundas nukeliauja iki tuometinės sistemos atstovų, tačiau ją užstoja A. Uzdila, teigdamas, kad jeigu vyksta lietuvių kalbos pamoka, tai per tokią pamoką reikia kalbėti būtent lietuviškai. Tad viskas baigiasi gerai.

Visgi Danutė pripažįsta, kad jos darbo laikais nuolat būdavo kokių nors nusiskundimų. „Nieko keisto. Punske licėjuje išdirbau 21-erius metus, nes dėl sveikatos teko išeiti į pensiją.“ Visko mačiusi, niekuo nesisėbi mokytoja. Tokie buvo laikai.

Kad ir po daugelio metų, buvusi mokytoja domisi savo krašto istorija, dabartine situacija, mokyklos bendruomene. Anot jos, šandien mokiniai yra kitokie nei anksčiau. Paklausta, ar nemano, jog šandien yra išnykęs mokytojo autoritetas, ji atsako, kad, jos nuomone, „viskas priklausė, kaip tas mokytojas tą savo autoritetą užsidirbo. Aš manau, kad dabar situacija mokykloje yra prasčiau. Man atrodo, kad anksčiau jaunimas labiau norėjo mokytis, nebuvo tiek tokių pakvailiojimų, kaip yra dabar“. Komentuoti nėra ko. Paliekame šią temą mokyklos erdvei.

Nukeliamume į praeitį. Juk ten, kaip sako vyresnieji, viskas buvo

Iš Danutės Pečiulienės asmeninio albumo

Danutė Grabauskaitė-Pečiulienė su vaikučiais

Iš Danutės Pečiulienės asmeninio albumo

Danutė Grabauskaitė-Pečiulienė Punsko mokykloje

kitaip. Prisiminkime, ką rašėme pirmoje šio straipsnio dalyje: „Vėliau, po keliolikos metų, likimas dainas ir dainavimą sugrąžins pas Danutę, o gal tai ji sugrįš prie dainų...“ Tai-gi, kaip yra iš tiesų, žino tik Danutė. Mums lieka malonumas jos klausytis: „Antraisiais mano mokytojavimo metais, atsimenu, gavau labai didelę Punsko ir Seinų krašto mokinių dainingą klasę, o man visuomet labai patiko dainuoti. Nors universitete į akademinį chorą manęs nepriėmė. Gal labai išsigandus buvau ir beveik balso neišdaviau, bet nieko tokio...“ Be to, Danutė kukliai išpažįsta, kad pianinu pagrodavo. Nors tik viena ranka, bet šį tą pagrodavo.

„Ir ką aš tada nutariau? Juk ne tiek svarbu griežtai dėstyti lietuvių kalbą, o literatūrą ir taip tuoj jaunimas užmirš, tai sugalvojau, kad patriotinius jausmus ir ryšį su savo kraštu būtų galima įteigti dainuojant.“ Štai taip mokytoja Grabauskaitė tampa dar ir savotiška dainavimo mokytoja. Maža to, tuo metu Punsko krašte nėra profesionalaus mokytojo, galinčio jaunimą išmokyti dainuoti. Lig šiol dainuoti jie mokosi vieni iš kitų, suėjimuose, vakarėliuose, o Danutė pirmoji žengia nauju keliu. „Tai buvo labai gražių balsų klasė. Kiek atsimenu, tai buvo Aldutė Degutytė-Jančauskienė, Valda Malinauskaitė (iš Šlynakiemio), Kristina Dapkevičiūtė, Živilė Maksimavičiūtė-Makauskienė, dvi Valinčiūtės, tai Danutė ir Genė, Nijolė Markevičiūtė, Vasiljauskaitė... Ten susidarė toks moterų oktetas, bet buvo ir vyrų trio, kuriam priklausė Jonas Vaina, Vitas Zdanys ir Algis Valinčius.“ Merginų oktetas ir vaikinų trio ruošiasi įvairių minėjimų proga. Danutė sako, kad turėjo užsiimti dainuojančiu jaunimu, nes tais laikais nieko nebuvo. Viskas pasikeičia, kai į mokytojų būrį atkeliauja profesionalus muzikos mokslo atstovas Antanas Šliaužys.

Danutė darbo metais ieško tokių lietuvių kūrinių, kurie mokiniams būtų ne tik įdomūs, bet ir turėtų koki nors ryšį su šiuo kraštu. Labai tikslin-gai pasirenka, pavyzdžiui, Silvestro Valiūno pirmąją lietuvių literatūrinę baladę „Birutė“, kuri Punsko krašte yra gerai žinoma, ir ji dainuojama įvairiomis progomis. Danutė lig šiol atsimena šią istorinę dainą ir padeklamuoja jos pirmuosius žodžius:

*Ant marės krašto, ties miestu Palangos,
Ties žemės mūsų Žemaičių pabangos,
Yr aukštas kalnas, Birutė vadintas,
Žalioms pušelėms kaipo apšodintas...*

Maža to, ji apie tai nepasakoja, tačiau kažkada Aldona Vaicekauskienė savo straipsnyje rašo, kad puikiai atsimena dieną (tai buvo 1967 m. sausio 22 d.), kai mokytojų pasitarimo

Seinuose metu, kalbant apie lietuviškumo palaikymą ne tik šiame krašte, bet konkrečiai Punsko licėjuje, Danutė pasiūlo Punske suburti mokytojų chorą. Moterims vadovauja ji, o vyrams Konstantinas Sidaris. Mokytojų chorui priklauso: Birutė Radzevičiūtė, Apolonija Škarnulienė, Ieva Sidarienė, Petronėlė Savickaitė, Elena Nevulienė, Danutė Grabauskaitė, Jonas Pajaujis, Valentas Čėpla, Leonardas Jonuška, Alfonsas Marcinkevičius, Jurgis Valinčius, Gediminas Kraužlys, Algirdas Nevulis, Antanas Šliaužys. Straipsnyje rašoma: „Vadovai vienas kitą palaikydavo, ypač Danutė mokėjo paguosti dėl repeticijų nelankymo ar kitų laikinų nesėkmių. Per gana trumpą laiką pavyko paruošti nemažai dainų: „Mergužėlė lelijėlė“, „Po aukštus kalnus vaikščiojau“, „Tykus buvo vakarėlis“, „Karvelėli mėlynasai“, „Per tėviškės žemę“, „Lopšinė“, „Baltijos bangele“, „Ta mūs seselė“, „Ein bernelis“, „Ramovėnų maršas“.“ Dainos mokytojus labai suartina, jie dalyvauja koncertuose, gauna kvietimų padainuoti ne tik apylinkės kaimuose, bet ir Banie Mazurskie, Stančikuose ar Goldapėje. Nors kolektyvas gyvuoja tik dvejus metus, bendras darbas sustiprina tarpusavio ryšius, mokytojų įdirbis duoda tinkamą pavyzdį jaunimui ir apskritai Lenkijos lietuvių bendruomenei (pagal Aldonos Vaicekauskienės straipsnį „Lakštingala negali nečiulbėti“).

Mokytoją Danutę Grabauskaitę-Pečiulienę jaunimas dar ilgai prisimins, o sugrįžę mintimis į mokyklą, minės tik geru žodžiu. Darbą mokykloje ji baigia kaip kitokios, naujesnės, įdomesnės dėstyto metodikos pedagogė. Šiandien Danutė viską prisimena, lyg tai būtų buvę vakar. Ji sau ramiai gyvena gimtuosiuose Ožkiniuose, skaito knygas, nes, kaip pati sako, jai nieko nėra įdomiau už istoriją, o kur jos ieškoti, jeigu ne rašytiniuose šaltiniuose...

(Pabaiga)

Mūsų krašto knygnešiai... tarpukariu?

Kovo 16 – Knygnešio diena Seinų lietuvių „Žiburio“ mokykloje buvo paminėta mokinių ir mokytojos Janinos Macukonienės parengta paskaita apie šio krašto tarpukario lietuviškos spaudos platintojus.

Spaudos draudimo laikai mums siejasi visų pirma su carinės Rusijos priespauda, kada po nuslopinto 1863–1864 m. sukilimo Rusijos vidaus reikalų ministras išleido aplinkraštį, draudžiantį spausdinti ir platinti lietuviškus leidinius lotyniškais rašmenimis. Šiuo įsakymu siekta kuo greičiau nutautinti Rusijos okupacijoje esančią Lietuvą, kurioje buvo draudžiamas taip pat vaikų mokymas gimtąja kalba. Visa tai truko iki 1904 m. Kai didžioji imperija turėjo kovoti su Japonija ir slopinti revoliuciją savoje valstybėje, spaudos draudimas buvo panaikintas. Knygnešiams, kovojantiems dėl gimtosios kalbos išlaikymo, reikėjo sumokėti didelę kainą: vargti, organizuojant leidybą Prūsijoje, pernešti ten išspausdintas knygas per žandarų saugomą sieną, jas tinkamai paslėpti ir išplatinti. Nepaisant to, kad daug knygnešių nukentėjo (apie 2900 žmonių įkliuvo policijai ar žandarams), lietuviai puoselėjo savo kultūrą ir raštiją. Spaudos draudimo laikotarpiu pasirodė apie 2,5 tūkst. leidinių pavadinimų, išleistų Prūsijoje ir JAV. Kova dėl knygų gimtąja kalba užgrūdino mūsų tautą ir sustiprino.

Knygnešio dieną minime kovo 16-ąją – tai knygnešių karaliumi vadinamo Jurgio Bielinio (1846–1918), veikusio Biržų krašte, gimtadienis. Mūsų krašte su pagarba minime carinės Rusijos laikais veikusius knygnešius: Vincą Markevičių, Povilą Matulevičių, Karolį Petruškevičių, Seinų kunigų seminarijos auklėtinius ir nemažai kitų. Tačiau reikėtų, kaip siūlė mūsų krašto istorijos tyrinėtojas Juozas Vaznelis

(„Suvalkietis“ 2021/3, p. 6), prie knygnešių priskirti ir tuos spausdinto lietuviško žodžio platintojus, kurie tarpukariu veikė Lenkijos užimtoje teritorijoje. Kaip žinome, Lenkijos valstybėje tada atsirado ne tik dabar joje esančios lietuviškos gyvenvietės, bet taip pat mūsų sostinė su visu Vilniaus kraštu. Nepriklausoma Lietuva su laikinąja sostine Kaunu buvo atskirta stropiai saugoma siena, kurią peržengti nelegaliai išdrįsdavo tik drąsiausi žmonės. Legaliai tai padaryti irgi nebuvo galimybės, nes iki 1938 m. Lietuvos ir Lenkijos diplomatiniai santykiai buvo nutraukti. Nors Lenkijos konstitucija skelbė, kad užtikrina jos teritorijoje gyvenančioms tautinėms mažumoms teises vartoti savo gimtąją kalbą, ja mokyti savo vaikus, puoselėti tautinę kultūrą ir kt., iš tiesų visos tos teisės lietuviams buvo labai varžomos, ypač po 1936 m., kai pradėta uždarinėti visas lietuviškas organizacijas, drausti bet kokius kultūrinius renginius ir kitokią veiklą. Nebuvo galima turėti knygų, spausdintų nepriklausomoje Lietuvoje, taip pat tokių, kurių turinys, tikrintojų nuožiūra, galėjo kažkaip „pakenkti“ Lenkijos valstybei. Iš tiesų valdžiai rūpėjo kuo greičiau sulenkinti visą prijungtą teritoriją, tad imtasi drastiškų priemonių, nes sulenkinti kaimus, kuriuose arti 100 % gyventojų sudarė sąmoningi lietuviai, nebuvo taip paprasta.

Knygos slapčia, rizikuojant suėmimu, areštu, bandomis, net gyvybe, buvo gabenamos iš nepriklausomos Lietuvos, slepiamos ir platinamos. Prieš pora metų iškeliavęs į amžinybę minėtas istorijos tyrinėtojas

perteikia mums surinktą informaciją: „Lietuviškus leidinius buvo galima nusipirkti Vilniaus Šv. Kazimiero draugijos knygyne ir platinti mūsų krašte. Taip darė agronomas Jonas Pajaujis iš Ožkinių ir Punsko vikaras kunigas Stasys Vencius. Dalis minėtų leidinių į mūsų kraštą patekdavo nelegaliai. Bronė Baranauskaitė (1917–1998) iš Valinčių pasakodavo, kad tarpukariu iš Lietuvos per jų laukus žmonės maišuose gabendavo laikraščius ir knygas. Ne vienam su laikytam knygnešiui teko paragauti lenkiškos buožės. Kartą Vaitakiemio kaimo gyventojas tempė tuos leidinius. Pastebėjęs lenkų pasieniečius (KOP), maišą imetė į durpinę, o pats atsigulė išnašoje. Kareiviai lakstydami po laukus keikėsi, bet to žmogaus nepastebėjo. Tokių knygnešių būta ne vienam kaime. Apie juos niekas nekalba, nerašo, nors jie nusipelnė pagarbos kaip caro laikų knygnešiai.“

1925 m. spalio 5 d. lietuvių veikėjams pavyko Vilniuje įkurti Šv. Kazimiero draugiją jaunimui auklėti ir globoti. Jos skyriai jau nuo 1926 m. pradėjo kurtis ir mūsų krašte. Nors buvo trukdoma juos įregistruoti, iki 1936 m. skyriai atsirado bemaž kiekviename kaime (iš viso apie 30). Susibūręs jaunimas ruošė vaidinimus, mokėsi dainų, klausė paskaitų ir skaitė knygas. Draugijos skyrių valdybose buvo knyginkai, kurie aprūpindavo skyrių bibliotekėles žurnalais, knygomis ir jas skolindavo draugijos nariams. Žmonės godžiai skaitė, nes neleidus veikti lietuviškoms mokykloms, tai buvo viena iš nedaugelio priemonių tobulintis ir ugdyti gimtąją kalbą. Deja, draugijų skyriuose,

skaityklose, mokyklose ar privačiuose namuose sukaupotos bibliotekėlės dažnai būdavo tikrinamos, o knygos konfiskuojamos. Tokie atvejai aprašomi „Vilniaus golgotoje“: „1926 rugsėjo 14 Paliūnuose mokytojas Vaštulionis pradėjo mokslą lietuvių mokykloje su 40 vaikų, bet po savaitės lenkų policija uždarė mokyklą, atėmė 42 vadovėlius ir 48 sąsiuvinius, priversdama mokytoją pasirašyti nebmokysiant lietuviškai.“

Knygų į Šv. Kazimiero draugijos skyrius atveždavo instruktoriai iš Centro valdybos, esančios Vilniuje. Jie teikdavo taip pat kitokią pagalbą, skaitydavo paskaitas, o kartais rodydavo ir filmukus. „Vilniaus golgotoje“ pateikta nemažai informacijos apie šiuos įvykius, pavyzdžiui:

„- 1929 m. gruodžio 12 d. Šv. Kazimiero draugijos Bubelių skyrių aplankė instruktorius Adomas Butrimas. Jis skaitė paskaitą apie šv. Kazimierą ir apie blaivybę, rodė kino paveikslus. Skyriaus bibliotekėlėje buvo 170 knygų. Jas skaitė ir pradžios mokyklos mokiniai, kurie priversti lankyti lenkišką mokyklą (p. 790).

- 1931 m. spalio 1 d. Šv. Kazimiero draugijos Navinykų skyrių aplankė instruktorius Adomas Butrimas.

Susirinkusiems žmonėms jis skaitė 3 paskaitas: apie šv. Kazimierą, apie Šv. Kazimiero draugijos tikslus, apie Vytautą Didįjį. Parodė 4 filmukus. Dokumentacijai rašyti paliko reikiamas knygas, o skyriaus bibliotekėlei 28 leidinius („Vilniaus golgota“, p. 1083).“

Šv. Kazimiero draugijos skyriuose buvo labai įvairūs knygų skaičiai: jų kartais daugėdavo, kartais mažėdavo dėl to, kad būdavo konfiskuojamos. Pagal istoriko P. Vitkausko sudarytą lentelę, 1934/1935 m. Bubelių skyrius turėjo 414 knygų, Paliūnai – 400, Burbiškiai – 282, Klevai – 300, Vidugiriai – 300, Sankūrai – 224, Vilkapėdžiai – 181, Valinčiai – 200, Kampuočiai – 98, Ožkiniai – 191, Pristavonys – 191, Navinykai – 106, Didžiuliai – 180, Radžiūčiai – 62, Lumbiai – 97, Aradnykai – 84.

Minėtai draugijai pavyko įkurti taip pat skaityklas Seinuose, kur atsirado ir „Šaltinio“ spaustuvės knygų, ir Vaitakiemio kaime.

„- 1932 m. Šv. Kazimiero draugija Seinuose įsteigė skaityklą. Vedėju paskirtas Stasys Petruškevičius. Išsinuomavus patalpas ir ten įsikūrus, skaitykla birželio 15 d. pradėjo veikti. Skaitykla veikė šventadieniais, taip

pat turgaus dienomis, antradieniais ir ketvirtadieniais. Skaitykla turėjo apie 1000 knygų. Joje buvo laikomos ir vietos skyriaus bibliotekos knygos. Knygas skolindavosi ir aplinkiniai Seinų parapijos skyriai. Darbo dienomis skaitykloje lankydavosi po 30–40 žmonių. Skaitykloje vykdavo ir Seinų parapijos Šv. Kazimiero dr. skyrių bendri renginiai, įvairūs minėjimai (ten pat, p. 1220).

- 1936 gegužės 18 d. valdžios pareigūnai tikrino Šv. Kazimiero draugijos Seinų skyriaus skaityklos knygų katalogą (ten pat, p. 2193).

- 1937 sausio 7 d. buvęs Šv. Kazimiero draugijos Seinų skaityklos vedėjas Stasys Petruškevičius apskrities viršininko nubaustas 10 zl bauda arba 2 dienomis arešto. Jis nubaustas už tai, kad 1936 m. gruodžio 1 d. buvo nuvykęs į Punską (ten pat, p. 2348).

- 1937 kovo 12 d. Suvalkų apskrityje, be anksčiau uždarytų 13-os skyrių, nuo šiol panaikinami likusieji 19 Šv. Kazimiero draugijos skyrių šiose vietose: Didžiuliuose, Dusnyčioje, Juodeliškėje, Klevuose, Lumbiuose, Navinykuose, Peleliuose, Pristavonyse, Radžiūčiuose, Raistiniuose, Raščėčiuose, Sankūruose, Seinuose,

Skarkiškiuose, Trakiškėje, Vidugiriuose, Vidugirių Būdoje, Vilkapėdžiuose, Žvikeliuose (ten pat, p. 2401).“

Uždarius Šv. Kazimiero draugijos skyrius, nustojo veikti Seinų didelė skaitykla, kuri tarnavo ir aplinkinių kaimų lietuviams, tuo pačiu panaikintos ir prie visų skyrių esančios didesnės ar mažesnės bibliotekos. Dauguma jose esančių knygų turbūt policijos buvo paimtos ar sunaikintos, kitas galbūt pavyko knygininkams kur nors paslėpti ar išdalinti. Panaikinus lietuviškas draugijas, prasidėjo pavienių veikėjų persekiojimai ir kratos. Buvo paimamos jų privačios knygos ir radijo aparatai: „1937 balandžio 22 d. buvęs Šv. Kazimiero draugijos Seinų skyriaus skaityklos vedėjas Stasys Petruškevičius gavo Seinų pašto pranešimą, kad iš jo atimamas leidimas naudotis detektoriniu radijo aparatu“ (ten pat, p. 2433).

Panaši ir Vaitakiemyje įkurtos Šv. Kazimiero draugijos skaityklos istorija, kuri savo apimtimi daug mažesnė už Seinų skaityklą, buvo įkurta bibliotekos vedėjo namuose:

„- 1933 m. rugsėjo 2 d., atsižvelgusi į liepos 9 d. gautą gyventojų prašymą, Šv. Kazimiero draugija Vaitakiemyje įsteigė skaityklą. Rugsėjo 9 d. raštu apskrities viršininkas tos skaityklos vedėju atsisakė tvirtinti Vincą Černelį, nes jis 1933 m. kovo 10 d. buvęs areštuotas (ten pat, p. 1443).

- 1933 lapkričio 3 d. Šv. Kazimiero draugija Vaitakiemyje įsteigė skaityklą. Jos vedėju paskirtas Jonas Aleksa. (MAVB RS, f. 175-429, l. 29) (ten pat, p. 1476).

- 1935 m. spalio 12 d. Šv. Kazimiero draugijos Vaitakiemio skaityklos vedėju vietoj Jono Aleksos paskirtas Juozas Stanelis (ten pat, p. 2017–2018).

- 1935 m. lapkričio 9 d. du Punsko policininkai darė kratą Šv. Kazimiero draugijos Vaitakiemio skyriaus sekretoriaus ir tos skaityklos vedėjo Juozo Stanelio namuose. Paėmė apie

60 įvairių knygų, kurių dalis priklausė J. Staneliui (ten pat, p. 2037).“

Dar po metų skyrius, o kartu ir skaitykla, Suvalkų apskrities viršininko įsakymu buvo uždaryti. (Tada uždrausta veikti bemaž visoms lietuviškomis organizacijoms.)

Didesnius knygų kiekius turėjo taip pat Šv. Kazimiero draugijos Punsko ir Žagarių skyriai. Vėliau šiose vietovėse „Ryto“ draugijai pavyko įkurti skaityklas, tačiau jos veikė neilgai ir sulaukė daug policijos persekiojimų bei administracinių baudų.

PUNSKAS

„- 1929 m. gruodžio 1 d. Šv. Kazimiero instruktorius Adomas Butrimas lankėsi tos draugijos Punsko skyriuje. Jis „Žiburio“ namuose susirinkusiems žmonėms skaitė tris paskaitas: apie Šv. Kazimierą, apie Šv. Kazimiero draugiją ir apie alkoholio žalą. Taip pat parodė kino paveikslus apie Kristų. Tada skyriaus bibliotekoje buvo 877 knygos ir 121 registruotas skaitytojas (ten pat, p. 785).

- 1933 gruodžio 19 d. siekiant, kad Punske lietuviai nebereikalaudų „Ryto“ draugijos skaityklos, prie valdinės mokyklos įsteigti ir mokymo kursai suaugusiems. Prie tų kursų veikė ir biblioteka. Joje buvo ir lietuviškų knygų su „Ryto“ draugijos antspaudais, taip pat ir įvairių žemėlapių. Iš tų žemėlapių kai kurie „Ryto“ draugijos mokyklose buvo konfiskuojami, net dėl to uždaromos mokyklos (ten pat, p. 1501).

- 1935 spalio 13 d. Punske iškilmingai pašventinta Vilniaus „Ryto“ draugijos skaitykla. Ją pašventino Punsko klebonas Vaclovas Budrevičius. Skaityklos vedėju paskirtas Vincas Kadziauskas (ten pat, p. 2018).

- 1935 spalio 27 pasienio kariuomenės puskarininkas pareikalavo pašalinti lietuvišką skaityklos iškaibą, tačiau skaityklos vedėjas atsisakė. Nepakluso tokiame reikalavimui ir namo savininkas, kuriame atidaryta skaitykla, Bujanauskas. Pradėjus

Punske veikti „Ryto“ draugijos skaityklai, beveik po kiekvienos nakties tos skaityklos namo sienos ir durys būdavo aplipinamos įvairiais nešvankiais užrašais ir grasinimais (ten pat, p. 2024).

- 1935 gruodžio 13 d. apie 23 val. į „Ryto“ draugijos skaityklos duris pradėjo belstis pasienio sargybinių puskarininkas. Tuo metu skaityklos vedėjas Vincas Kadziauskas buvo kooperacijos kursuose Vilniuje. Skaityklos prižiūrėtoja M. Čėplaitė atsisakė kariškį įsileisti. Tada kariškis nuplėšė skaityklos iškaibą. Apie tai pranešta policijai, tačiau ši atsisakė kištis į kariškių reikalus. Po nakties skaityklos durys dažnai būdavo išteptos, apteršti laiptai (ten pat, p. 2062).

- 1936 apie vasario 15 d. ir anksčiau Punske buvo platinami antilietuviški lenkų kalba rašyti atsisaukimai – „Šalin Lietuvą, šalin lietuvių kalbą!“. Atsisaukimai buvo platinami valdinėje mokykloje, lipdomi miestelyje ant tvorų, sienų „Ryto“ skaityklos durų ir kitur. Atimtas leidimas „Ryto“ skaityklai turėti radijo imtuvą. Skaityklos vedėjas Vincas Kadziauskas prašė leidimo turėti radijo imtuvą savo bute, tačiau pašto vedėja leidimo nedavė (ten pat, p. 2117).

- 1936 gegužės 12 d. valdžios pareigūnai tikrino Šv. Kazimiero draugijos skyriaus dokumentaciją. Padaryta krata skyriaus knygininko Bujanausko namuose. Taip pat tikrinta ir „Ryto“ draugijos Punsko skaitykla, iškrėsti jos vedėjo Vinco Kadziausko namai. Tuose tikrinimuose ir krato-se dalyvavo pats apskrities viršininkas. Paimtos 199 knygos, periodinė spauda, net Vilniuje leisto „Jaunimo draugo“ komplektai. Apie liepos 9 d. minėto skyriaus ir „Ryto“ skaityklos veikla sustabdyta. Gegužės 1 d. buvo tikrinami ir kiti Suvalkų apskrities Šv. Kazimiero draugijos skyriai (ten pat, p. 2189–2190).

- 1936 gegužės 15 d. į „Ryto“ draugijos Punsko skaityklą buvo atvykęs

net pats Suvalkų apskrities viršininkas su policija. Policija padarė kratas Punsko „Ryto“ draugijos skaitykloje ir pas visus Šv. Kazimiero draugijos skyriaus valdybos narius. Paėmė visas skyriaus protokolų knygas. Kiekvienam valdybos nariui surašė protokolus neva už blogą dokumentacijos tvarkymą. Iš skyriaus bibliotekėlės paėmė 130 knygų (ten pat, p. 2191).

- 36 birželio 17 d. uždaryta „Ryto“ draugijos Punsko skaitykla, kurios vedėju dirbo Vincas Kadziauskas (ten pat, p. 2224).“

ŽAGARIAI

„- 1929 balandžio 26 dieną du policininkai padarė kratą Kazio Dapkevičiaus namuose, pas jį buvo Šv. Kazimiero draugijos Žagarių skyriaus bibliotekėlė. Paėmė keliolika knygų (ten pat, p. 715).

- 1935 rugsėjo 25 d. Žagarių kaime įsteigta „Ryto“ draugijos skaitykla. Vedėja paskirta Irena Mackevičiūtė Brazinskienė. Pasibaigus 1934/1935 mokslo metams ji buvo atleista iš valdinės Žagarių mokyklos mokytojos pareigų. Vietoj jos paskirtas mokytojas Velička nors ir mokėjo lietuviškai, uždraudė mokiniams lankytis „Ryto“ skaitykloje, taip pat reikalavo, kad vedėja neįsileistų į skaityklą mokinių (ten pat, p. 2012).

- 1936 gegužės 15 į Žagarius atvyko Berznyko policijos nuovados viršininkas ir apskrities viršininko įstaigos referentas. Jie darė kratą „Ryto“ skaityklos vedėjos Irenos Brazinskienės bute. Paėmė keliolika egzempliorių „Mūsų rytojūs“ ir knygą „Kas kiekvienai moteriai žinotina“. Po to atvažiavo Suvalkų apskrities policijos viršininkas. Tuomet visi tikrino vietas „Ryto“ skaityklą ir krėtė tų namų savininko J. Rudžio kambarius. Skaitykloje buvo įrengtas altorėlis ir joje vykdavo gegužiniai giedojimai. Iš skaityklos paėmė visas ne Lenkijoje spausdintas lietuviškas knygas, o iš J. Rudžio paėmė skrynioje rastus kelis Lietuvos gamtos

vaizdelius ir Vilniuje leidžiamo „Jaunimo draugo“ 1933 metų numerių. Skaityklos vedėjai I. Brazinskienė, Šv. Kazimiero draugijos skyriaus pirmininkui J. Brazinskui ir skaityklos buto savininkui J. Rudžiui surašė protokolus (ten pat, p. 2192).

- 1936 gegužės 26 d. apskrities viršininko įsakymu uždaryta „Ryto“ draugijos Žagarių skaitykla. Policija visą skaitykloje rastą literatūrą pasiėmė (ten pat, p. 2203).

- 1938 sausio 24 d. Žagariuose du Seinų policininkai krėtė buvusią lietuviškos skaityklos vedėją Ireną Brazinskienę ir šiuos ūkininkus J. Jakubauską, A. Kuliešių ir S. Marcinkevičių. Ieškojo uždraustų vadovėlių, tačiau tokių nerado. Šiose kratose dalyvavo ir valdinės mokyklos mokytojas A. Velička (ten pat, p. 2588).“

Knygoje „Vilniaus golgota“ pateikta daug pavyzdžių apie policijos, pasienio kareivių ir valdžios pareigūnų daromas kratas lietuvių draugijų skyriuose ar pas individualius asmenis. Tokių kratų metu buvo atimamos knygos, dokumentacija, skiriamos baudos ir net tremiami mūsų knygnešiai:

„- 1935 kovo 18 d. iš Kreivėnų kaimo gyventojų Petro Uzdilos buvo atimta leidimas klausytis radijo. P. Uzdila turėjo detektorinį radijo aparatėlį (ten pat, p. 1891).

- 1935 kovo 19 d. iš Ožkinių kaimo gyventojų Domininko Pajaujo atimtas leidimas klausytis radijo. D. Pajaujis turėjo detektorinį radijo aparatėlį (ten pat, p. 1891).

- 1936 gegužės 18 d. valdžios pareigūnai vėl tikrino Šv. Kazimiero Bubelių skyriaus bibliotekėlę. Paėmė net 108 knygas. Iš kasininko paimta kasos knyga ir net 8 nuosavos knygos (ten pat, p. 2193).

- 1936 rugpjūčio 6 d. Krasnavo policininkas ir pareigūnas be uniformos darė kratą Didžiulių sodžiaus gyventojų J. Nevulio namuose. Sakė iešką tabako, tačiau rado ir paėmė 39 lietuviškas knygas. Dauguma jų grožinės

arba iš Ūkininkų skaitymų serijos. Nors knygos spausdintos Kaune, tačiau jų platinimas, o tuo labiau laikymas nebuvo uždraustas. Pareigūnai patarė ateityje įsigyti ir lenkiškų knygų (ten pat, p. 2249–2250).

- 1936 birželio 15 d. trys policininkai krėtė Šv. Kazimiero draugijos Klevų skyriaus pirmininką Mykolą Sidarį ir valdybos narį Vincą Sidarį. Ieškojo draudžiamos spaudos, tačiau nerado. Taip pat tikrino dokumentaciją. Skyriuje veikė Sporto ir Jaunųjų ūkininkų kuopelės (ten pat, p. 2222).

- 1935 m. Punsko parapijoje birželio-rugpjūčio mėnesiais atimti leidimai laikyti radijo aparatus: J. Rėkui iš Šlynakiemio, M. Burauskui ir D. Pajaujui iš Ožkinių, V. Černeliui iš Vaitakiemio ir V. Pužauskui iš Vaičiuliškės (ten pat, p. 1995).

- 1938 m. kovo 19 d. Ožkiniuose agronomo Jono Pajaujo sodyboje 2 Punsko policininkai ir 2 Suvalkų policijos agentai darė kratą. Ieškojo nelegalios literatūros. Kluone po šiaudais rado pakištus kelis vienetus kovo 17 d. Kaune leistų lietuviškų laikraščių. J. Pajaujis teigė nežinąs, kaip jie ten atsiradę (ten pat, p. 2633).“

Pateikti pavyzdžiai rodo, kaip mūsų seneliai ir proseneliai stengėsi išsaugoti gimtąją kalbą ir rašytinį žodį. Jiems tikrai nebuvo lengva, nes mūsų krašto kaimuose nedaug būvę išsilavinusių žmonių, trūko mokytojų ir nebuvo galimybės mokytis gimtąją kalbą. Valdiškos mokyklos buvo lenkiškos, o privačių lietuviškų mokyklų kurti neleista. Valdiškose mokyklose vaikai dažnai nesusikalbėdavo su mokytojais, nes būdavo atsiunčiamas mokytojas, nemokantis lietuvių kalbos, o mokiniai nemokėdavo lenkiškai. Jeigu ne lietuviškos knygos ir spauda, dažnai slapta atgabenta iš Lietuvos, jeigu ne aktyvi mūsų knygnešių ir kultūros veikėjų veikla, jeigu ne jų pasiaukojimas ir sektinas pavyzdys, galbūt šiandien ir mes jau nemokėtume gimtosios kalbos.

Stasė Pečiulienė – vieno amžiaus istorija

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

Sulaukusi 96 metų, š. m. vasario 4 d. amžinybėn iškeliavo Stasė Pečiulienė iš Kampuočių. Ji gimė 1929 m. vasario 4 d. Macukonių šeimoje Žagariuose. Jos mama Veronika Kuliešiūtė iš to paties kaimo, tėvas Juozas Macukonis irgi iš Žagarių. Kai gimė Staselė, pora dienų po Grabnyčių, buvo baisūs šalčiai. Tuomet dar buvusios „tikros“ žiemos su speigais ir pusnimis.

Velionės sūnus Juozas Pečiulis iš Kampuočių pasakoja: „Mamos gimtoji sodyba Žagariuose dabar visai sunykusi. Ji buvo nelabai toli nuo Žagarių bažnytėlės. Per II pasaulinį karą, kai rusai stūmė vokiečius, o jie čia buvo įsitvirtinę, rusai padegė sodybą ir visą supleškino, taip ji išnyko.

Stasė Pečiulienė su sūnaus Juozo šeima

Stasė Pečiulienė

Visi iš namų spėjo pabėgti į mišką, ir kaimynai ten slapstėsi. Mamos mama su dukra ir jauniausiu Geniumi apsistojo pas Valukonius Jonaraistyje. Kiti slapstėsi miške. Frontas dvi paras stovėjo vietoj. O kai aprimo ir šeima išėjo iš miško – žiūri, kad nėra sodybos, viskas sudegę. Iš miško išėjusias moteriškes rusų kareiviai įspėjo, kad laukas buvusių namų link užminuotas. Per vieną dieną rusai išsivežė namo plytas. Macukonių šeimą, netekusią namų, priglaudė Žagarių Kliučinykai. Keletą metų pas juos ir prabuvo.“

Juozo Macukonio brolių Joną su šeima rusai išvežė į Sibirą. Jis

gyveno Agarinių kaime Švėntėžerio parapijoje, buvo savanoris, gavo žemės, todėl suėmė. Grįžęs vėl apsigyveno netoli Švėntėžerio.

Kitas brolis Antanas prasidėjus II pasauliniam karui buvo pašauktas į Lenkijos kariuomenę. Rusams įsiveržus į Lenkiją, Antanas su kiais pateko į Katynę, o vėliau vokiečiams įžengus į Katynę išgyvenusieji kariai atsidūrė vokiečių belaisvių stovykloje.

Iš Kliučinykų Macukoniai persikėlė ten, kur dabar Romas Macukonis gyvena, ėmė statyti namą ir vėl pradėjo gyventi naujoje vietoje. Dirbo žemę kaip visi mūsų krašto ūkininkai. Buvo labai sunku. Keturi

Iš kairės pirmoje eilėje: senelis Juozas Pečiulis, Katrė Kadišiūtė-Pečiulienė, senelio motina Nevulytė; antroje eilėje: Petronelė Pečiulytė (ištekęjusi už Ožkinių Kavaliausko), Radzevičiūtė (vadinta Greitmagde, tvarkė bažnyčią)

vaikai. Taigi Staselei dar esant visai jaunai atvažiavo piršliai. Jos močiutė Rožė patarė, kad tekėtų, ir 1945 metais įvyko vestuvės. Jaunamartei buvo vos 16 metų, o jaunikiui 30 (beveik dvigubai vyresnis). Vestuvės buvo dvigubos – kartu su Pečiulių iš Šlynakiemio. Ištekęjusi už Juozo Pečiulio iš Kampuočių išsikėlė gyventi į vyro namus. Čia buvo 14 suaugusių asmenų. 1947 m. jau gimė pirmoji dukra Ona. Mažąją Onutę augino promočiutė ir močiutė Žagariuose – jos padėjo jaunai mamai. Ten dar gyveno Staselės sesuo Genė ir brolis Genius (Onutės teta ir dėdė).

„Tuo metu mūsų kaimuose buvo vykdoma kolektyvizacija. Du kartus Kampuočiuose kūrė kolūkius. Buvo bandoma suvaryti į juos žmones Agurkiuose, Pristavonyse, Peleliuose. Kai antrą kartą kūrėsi kolūkiai, per kaimus važiuodavo mokesčių surinkėjai ir iš ūkininkų atimdavo visus grūdus. Jie surinkdavo visus produktus, plėšikaudavo: paimdavo kiaulę, pieną, grūdus. Viską. Dėdė Jurgis (Pečiulis) turėjo siuvamąją mašiną. Tai kai atvažiudavo valdininkai

– mokesčių rinkėjai, dėdė, pasiėmęs siuvamąją, bėgdavo į mišką. Apie 1962 m. Gomulkai supratus, kad kolektyvizacija netinka Lenkijai, kolūkių atsisakyta. Dar vėliau atėjus Gierėkui gyvenimas kaime pagerėjo, buvo panaikintos privalomos duoklės, prasiėjo laisvas traktorių pirkimo laikotarpis. Kaimai išsistatė mūru“, – apie sunkius pokario laikus ir gyvenimą kaime pasakoja Stasės sūnus Juozas.

Kaip jau minėjome, Pečiuliai ūkininkavo Pečiuliškėje, kur dabar Vytautas Pečiulis gyvena, taip pat dirbo knygnešio Vinco Kaminsko žemę (jos buvo 9 ha).

Taigi reikėjo apdirbti 50 ha. Knygnešys neturėjo vaikų, tad žemę ir sodybą testamentu perdavė kaimynams Pečiuliams.

„Tėvas buvo nusprendęs, kad liks savo namuose, o Kaminskų sodyba ir žemė atiteks broliui Jonui, – pasakoja Juozas Pečiulis iš Kampuočių. – Kol senelis gyveno, buvo santarvė namuose, o kai mirė, padėtis pasikeitė. Reikėjo išmokėti broliams dalis, tad tėvas nusprendė keltis į Kaminsko sodybą. Čia stovėjo namelis, bet jį pardavė Žilinskui, o pirko iš Ožkinių Pivnickio. Persikėlėm 1957 metais. Jau šeimoje buvo keturi vaikai: Onutė, Juozas, Teresė, Genė, o naujoje vietoje gimė Jonas.“

Stasė sunkiai dirbo, nes reikėjo vaikus aprūpinti, mokesčius sumokėti. Ūkininkavo. Vyras mirė 1979 m. per

Karaliaus Mindaugo skulptūra prie Pečiulių sodybos Kampuočiuose

Tris Karalius. Pečiulienė liko jauna našlė. Po tėvo mirties ūkininkauti ėmėsi vyresnysis sūnus Juozas, o nuo 1986 m. oficialiai perėmė ūkį.

„Mama mėgo megzti, anksčiau daug verpdavo, ausdavo ir siūdavo šeimos nariams. Kai jautė, kad gali atsitraukti nuo darbų, važiuodavo į atlaidus į Lietuvą. Padėjo anūkus išauginti, kai kuriems ir proanūkius paaugino. Net nepajuto, kaip sulaukė senatvės. Mirė per savo 96-ąjį gimtadienį. Paskutinius metus išgyveno senatvės kančios našta“, – prisimena sūnus.

Rakelijoje dar gyvena Staselės brolis, gimęs 1937 m.

Nuo 1957 m. velionės tėvas Macukonis gyveno pas Pečiulius. Jo žmona buvo mirusi 1950 metais. Paskui jį ir palaidojo Punske. Senelis augino Juozo ir Gražinos vaikus. „Labai geras buvo“, – sako Juozas.

Pečiulių vaikai apylinkėje garsėja skambiais balsais. Vyriausioji Ona Morienė daug metų gieda bažnytiniam chore, eina giedoti per laidotuves prie mirusiųjų, kol sveikata leido, dainavo Punsko lietuvių kultūros namų chore „Dzūkija“, kapeloje „Klumpė“. Dukra Teresė Uzdilienė iki šiandien dainuoja minėtame chore, šoka „Jotvos“ sambūryje. Juozas Pečiulis taip pat daugelį metų važinėdavo į choro repeticijas ir nepaisydamas laiko trūkumo vykdavo į koncertus, iki šiol aktyviai gieda bažnyčios chore bei prie mirusiųjų. Praeityje „Dzūkijos“ chore dainavo ir jaunėlis Jonas. Dukra Genė irgi turi polinkį į meną: rašo eiles, tapo paveikslus, aktyviai dalyvauja Suvalkų „Ančios“ vokaliniam ansamblyje.

Klausiu šeimnininko, iš ko paveldėtas pomėgis dainai, poezijai. Išgirstu atsakymą, kad dainuodavo ir Pečiulių, ir Macukonių giminė. „Ir Aradnykų Sinkevičienė gerą balsą turėjo, ir Genius“, – sako Juozas Pečiulis.

Stasė Pečiulienė atgulė Punsko kapinėse šalia savo vyro, nugyvenusi pilnavertį gyvenimą, palikusi 5

vaikus, aktyvius lietuvių kultūros ir visuomenės veikėjus, sulaukusi 13 anūkų: Valdo, Zeniaus (deja, dar visai jaunas žuvo autoavarijoje), Dalios, Juozo, Giedriaus, Birutės, Jūratės, Onutės, Mindaugo, Mildos, Onutės, Edvino ir Viliaus, 19 proanūkių ir 1 propoanūkės.

Vyresnysis Stasės ir Juozo Pečiulių sūnus Juozas Pečiulis savo sodyboje Kampuočiuose yra pastatęs paminklą Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimui. Čia yra lankęsi žymiausi Lietuvos žmonės: Valdas Adamkus, Vytautas Landsbergis, mons.

Alfonsas Svarinskas, Jo Eminencija Audrys Bačkis, Kovo 11-osios Akto signatarai ir kiti. Taip pat jis prie savo sodybos yra įamžinęs knygnešio Vinco Kaminsko atminimą medine skulptūra. 2018 m. minint Lietuvos nepriklausomybės 100-metį sodyboje pastatyta skulptūra karaliui Mindaugui su išskobta jo karūnavimo data 1251 m.

Stasės Pečiulienės palikuonys saugo šio krašto lietuvišką paveldą ir tęsia tėvų perduotas tradicijas.

Kapų tylą ir juoda žemelė amžinam poilsiui priglaudė
Aldoną Vaicekauskienę.

Nuoširdžius užuojautos žodžius jos sūnui,
mūsų bendradarbiui Algirdui Vaicekauskui ir jo šeimai skiria

Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklos bendruomenė

*Gyvenimas negailestingas,
Nežiūri amžiaus nei jausmų.
Į amžinybę pasikviečia brangiausias
Mums ir artimiausius iš visų.*

Dėl mylimos mamytės mirties Algirdą Vaicekauską
ir visus artimuosius užjaučia

**Lenkijos lietuvių draugijos
ir Lenkijos lietuvių bendruomenės valdybos**

*Mirtis – tai slenkstis, bet ne pabaiga.
Brangiausi žmonės eina ir palieka,
Tačiau nuo jų nusidriekia šviesa
Ir atmintį gyvi išlieka.*

Dėl Mamos mirties nuoširdžiai užjaučiame
Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklos direktorių Algirdą Vaicekauską
bei artimuosius.

Punsko Kovo 11-osios licėjaus bendruomenė

„Jotvingių kelio plėtra Lietuvos ir Lenkijos pasienyje“

Interreg

Bendrai finansuoja
EUROPOS SĄJUNGA

Lietuva – Lenkija

DAIVA GRIGUTYTĖ

Punsko savivaldybė kartu su Lazdijų kultūros centru pradėjo įgyvendinti projektą „Development of the Yotvingians road on the Lithuanian-Polish border“, Nr. LTPL00257 („Jotvingių kelio plėtra Lietuvos ir Lenkijos pasienyje“) pagal INTERREG Lietuva–Lenkija 2021–2027 m. programą. Pagrindinis projekto tikslas – sukurti ir plėtoti „Jotvingių kelią“ bei įgyvendinti bendras veiklas, siekiant didinti tvarų turizmą, bendruomenių dalyvavimą ir regioninę pažangą skleidžiant jotvingių kultūros paveldą.

Jotvingių materialusis ir nematerialusis kultūros paveldas yra neatšiejama pasienio regiono kultūros dalis. Nepaisant to, kad jotvingių tapatybę puoselėja kiekvienas projekto partneris atskirai, jie bendromis veiklomis siekia sukurti į šią

temą orientuotą tarpvalstybinį kultūrinio turizmo maršrutą. Jotvingių temos plėtojimas tarptautinio Lenkijos ir Lietuvos kelio kontekste turi teigiamą poveikį pasienio regiono vystymuisi, darnaus turizmo plėtrai

ir ekonomikos klestėjimui. Vienas iš svarbiausių kultūrinio kelio tvarumo kriterijų yra partnerystė ir nuolatinis jos stiprinimas. Siekiant šio tikslo, veiklos buvo suskirstytos į keturias sritis: atrasti, kurti, plėtoti, dalintis.

„Atradimų“ srityje buvo suorganizuotos kūrybinės dirbtuvės, padalintos į dvi dalis. Pirmoji dalis, vykusio vasario 27–28 d. Lietuvoje, suorganizuota Lazdijų kultūros centro. Antroji vyko kovo 26–27 d. Lenkijoje ir buvo suorganizuota Punsco savivaldybės. Jų metu turizmo ir kultūros darbuotojai bei istorikai iš pasienio regiono dalinosi patirtimi, lankėsi įvairiose su jotvingiais susijusiose vietose, piliakalniuose, igijo naujų žinių. Tikslas – atrasti, atrinkti ir sukurti „Jotvingių kelią“, susidedantį iš 50 objektų.

Kitame – „kūrimo“ – etape bus siekiama „Jotvingių kelią“ paversti patirtimi, kuria vėliau galės pasinaudoti turistai. Dėl to bus sukurtos naujos edukacinės programos ir žaidimai.

Lazdijų kultūros centras Rudaminos amatų centre parengs lauko programą „Jotvingių virtuvės paslaptys“ ir tris interaktyvius žaidimus, skirtus jotvingių tapatybei tyrinėti naudojant naujas technologijas. Punsco savivaldybė sukurs edukacinę programą „Jotvingių laimės talismanas“.

Didžioji projekto įgyvendinimo dalis bus skirta sričiai „plėtoti“, nes ji yra labai svarbi „Jotvingių kelio“ plėtrai. Siekiant didinti jotvingių tapatybės ir paveldo vertę bus organizuojami įvairūs kultūriniai renginiai ir veiklos. Lazdijų kultūros centras ir Punsco savivaldybė kartu įgyvendins 5 naujus renginius. Gegužės 24 d. bus organizuojamas meninis renginys „Jotvingių karių kelias“, birželio 14 d. – vienos dienos gyvosios istorijos festivalis „Jotvingių dvasia“, rugsėjo 20 d. – ugnies šventė „Baltų vienybės diena“. Šie trys renginiai vyks Jotvingių ir prūsų gyvenvietėje Ožkiniuose, Punsco valsčiuje. Kiti du renginiai – gegužės 15–18 d. festivalis-stovykla vaikams „Atgal į istorinę praeitį“ ir rugsėjo 19–21 d. šviesos ir magijos festivalis „Jotvingių pasakos“ – bus organizuojami Lietuvoje.

Pagal šį projektą sukurtose patirtinėse erdvėse vyks edukacinės programos ir turizmo bei kultūros darbuotojų susitikimai. Keliaujanti amatų centrą sukurs Punsco savivaldybė, o jotvingių patyrimų erdvė bus įrengta Lazdijų kultūros centro Rudaminos amatų centre.

Pripažįstant, kad kultūros takas yra daugiau nei žemėlapis (tai įtraukianti patirtis) – svarbiausias vaidmuo tenka sričiai „dalintis“. Ši sritis apims komunikacijos ir poprojektines iniciatyvas. Pagrindinė užduotis – sukurti elektroninę kultūros kelio svetainę, įskaitant interaktyvų žemėlapi. Partneriai kartu suplanavo tvarią komunikacijos veiklą ir projektą užbaigus.

Apibendrinant galima teigti, kad „Jotvingių kelias“ iš esmės yra orientuotas į santykius ir

Prieš 50 metų balandžio 12 d. aukso žiedus sumainė
Danutė ir Juozas Gavienai.

*Daug jau nuotakų gulbėmis skrido per Jūs namų slenkstį:
Ir dukra, ir anūkė, ir geroji marti.
Mes – suaugę vaikai – Jums atėjom žemai nusilenkti
Ir priminti, kaip tekejai, Mamyte, pati.*

*Mūsų amžius byloja, jog pussimtis metų praėjo,
Kai, Tėveli, Tu Mamą tik mums išrinkai...
Ar svajojot kadais, kad auksinis ateis jubiliejus
Ir šią santuoką laimins vaikai?*

*Jums auksinį saulėlydį pilam ant santuokos kelio,
Šilko juostom apjuosę bučiuojam rankas.
Dievo Dvasios palaimą išmeldę suklumpam ant kelių,
Jums surinkę lietuviškų pievų gėles.*

Sveikiname mūsų Tėvelius auksinių vestuvių proga.

Valdas, Lida, Romas, Gražina ir Irena su šeimomis

MIELI SKAITYTOJAI!

Labai prašom 1,5 proc. pajamų mokesčio skirti
Gintautui Krakauskui iš Punsco.

KRS: 0000396361, cel szczegółowy: 0227009 Gintaut

Iš anksto tariame nuoširdžiausiai AČIŪ!

Krakauskų šeima

bendradarbiavimą, tad pavieniai partneriai negalėtų savarankiškai įgyvendinti tokio projekto. Atsižvelgiant į įvairias tikslines grupes, įskaitant pasienio turistus, kultūros darbuotojus, amatininkus, nevyriausybinės organizacijos, mažąsias įmones ir vietos bendruomenes, bendradarbiavimas tampa būtinas. Atlikus pirminius parengiamuosius darbus, „Jotvingių kelio“ plėtros galimybės ateityje yra dar perspektyvesnės. Iniciatyvos bus sutelktos į jotvingių žinių centrų plėtrą, papildomų

kultūros produktų kūrimą ir galimą tarptautinio Europos Baltijos genčių maršruto sukūrimą.

*Projekto trukmė – 12 mėnesių
(nuo 2024-12-01 iki 2025-11-30)*

Pagrindinis partneris – Lazdijų kultūros centras, 2 partneris – Punsco savivaldybė

*Bendras projekto biudžetas –
154 848,96 EUR*

*ERPF finansavimas – 80 %, t. y.
123 879,16 EUR*

*Nuosavas indėlis – 20 %, t. y.
30 969,80 EUR*

2025 m. balandžio 26 d. 19 val.

Seinų „Lietuvių namuose“, Wileńska g. 9
vyks

IV-OJI LIETUVIŲ LIAUDIŠKOS MUZIKOS IR ŠOKIŲ ŠVENTĖ

„SUBATOS VAKARĖLIS“

DALYVAUJA:

- Vilniaus miesto savivaldybės Kirtimų kultūros centro tautinių šokių ansamblis „VILNIAUS PYNIMĖLIS“
- Ukmergės kultūros centro liaudiškų šokių grupė „EGLŪNAS“
- Vilniaus kolegijos šokių ir dainų ansamblis „VORUTA“
- Suvalkų lietuvių šokių grupė „SŪDUVA“
- Punsco lietuvių kultūros namų choreografinis sambūris „JOTVA“
- Seinų „Lietuvių namų“ vyresniųjų liaudiškų šokių grupė „SEINA“

Renginio metu bus fotografuojama ir filmuojama, todėl informuojame, kad jūs galite būti matomas renginio nuotraukose ar vaizdo įrašuose, kurie gali būti patalpinti viešai prieinamuose socialiniuose tinkluose ar media priemonėse.

Įėjimas nemokamas.
KVIEČIAME!

Rengėjas:

Vysk. Antano Baranausko fondas
„Lietuvių namai“ Seinuose

Rėmėjai:

Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych
i Administracji

Informaciniai rėmėjai:

PUNSKO LIETUVIŲ KULTŪROS NAMAI
kviečia į XXII solistų ir duetų lietuviškų dainų konkursą
„DAINORĖLIS“

Pagal amžių dalyviai bus suskirstyti į 5 grupes:

- ikimokyklinio amžiaus,
- I–III klasių mokinių,
- IV–VI klasių mokinių,
- VII–VIII klasių mokinių,
- licėjaus moksleivių.

Dalyvis privalo paruošti vieną pasirinktą, jo amžių atitinkančią dainą. Jam gali akompanuoti paties pasirinktas akompaniatorius, galima naudotis fonograma ar kūrinį atlikti a cappella.

Dalyvius stebės komisija. Ji išrinks ir apdovanos talentingiausius ir geriausiai pasiruošusius atlikėjus.

„Dainorėlis“ vyks 2025 m. birželio 8 d. (sekmadienį) 14.00 val.

Atranka į konkursą vyks gegužės 23 d. (penktadienį) 15.30 val. Lietuvių kultūros namuose. Jos metu organizatoriai nuspręs, kas dalyvaus „Dainorėlio“ konkurse.

Norinčiuosius prašome **užsirašyti iki gegužės 16 d. asmeniškai**
arba tel. 87 5161 032.

Ministerstwo Spraw
Wewnętrznych i Administracji

Zadanie jest dofinansowane ze środków dotacji
Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji

Projektas iš dalies finansuojamas
Lietuvos Respublikos
užsienio reikalų ministerijos lėšomis

Lietuvos žiniasklaida MRF

2025 03 25–04 09

MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Ne tik mūsų šalies, bet ir daugelio valstybių žiniasklaidoje keletą dienų viena svarbesniųjų temų buvo keturių JAV kareivių žūtis Pabradės poligone, kai jie dėl nežinomų priežasčių su vikšrine šarvuota evakavimo mašina M88 „Hercules“ prasmego pelkėje. Paaiškėjus, kad dingio apie 60 t sveriantis šarvuotis, pirmiausia reikėjo surasti, kur jis. Tada nustatyti, kokiame mašina gylyje, ar joje yra kareiviai. O gal jie bandė iš skęstančio šarvuotio išsigelbėti ir yra pačioje pelkėje... Ir – svarbiausia – kodėl visa tai įvyko.

Iš pradžių buvo ir viltingų pasvarstymų, kad gal įgula dar gyva, gal mašinos viduje susidarė deguonies ertmės... Jei šarvuotis būtų ištrauktas per valandą kitą, gal tokios viltys ir būtų pagrįstos, tačiau praėjo daug laiko.

Nuo pat pradžių į šarvuotio paieškas įsijungė Lietuvos kariuomenė, JAV dislokuotų dalinių kariai. Vėliau į nelaimės vietą atvyko pagalba: kas su šunimis, kas su specialia įranga, galinčia „matyti“ pelkės purve, iš kitų šalių. Lenkija atsiuntė į Lietuvą grupę karių ir inžinerinės technikos. Apie tai socialiniame tinkle parašė ir Lenkijos gynybos ministras Vladislavas Kosiniakas-Kamišas (Władysław Kosiniak-Kamysz): „Į Lietuvą padėti surasti amerikiečių karius ir atgauti kovinę mašiną skubiai vyksta kelių dešimčių karių specialioji grupė su sunkiąja technika <...>. Atsiliepiame į mūsų sąjungininkų prašymą.“

Mašina rasta 5 metrų gylyje. Po sunkių ir sudėtingų kasimo, dumblo siurbimo ir kitų darbų JAV namams pavyko pritvirtinti trosus prie

šarvuotio ir jis buvo iškeltas iš pelkės. Deja, pasirodė, kad viduje tik trys žuvę kariai. Po tolesnių paieškų padedant Estijos kinologams ir naudojant georadarą buvo surastas ir ketvirtas įgulos narys. Po kelių dienų už žuvusiųosius aukotos šv. Mišios Vilniaus arkikatedroje, jie iškilminga procesija palydėti į oro uostą.

Nors gelbėjimo operacijos metu Lietuva sulaukė padėkų ir gražių atsiliepimų iš amerikiečių, vis pasigirstant JAV prezidento Donaldo Trumpo pasvarstymams apie NATO pajėgų ateitį Europoje, Lietuvos politikai svarsto, kokia šalyje dislokuotų JAV karinių pajėgų ateitis. Jų išvedimą (jei taip įvyktų) iš šalies ne vienas politikas ir karybos specialistas vertina kaip labai blogą sprendimą, pašalinantį pagrindinį V. Putino atgrasymo faktorių. Lietuva, norėdama pademonstruoti, kad ji yra rimta JAV partnerė, D. Trumpo inauguracijos metu pirmoji iš visų NATO šalių paskelbė, jog savo karinį biudžetą per ateinančius kelerius metus pasirodys si padidinti iki 5–6 proc. bendrojo vidaus produkto.

Tačiau nelaimė su amerikiečių kareiviais daugeliui Lietuvos politikų ir politologų sukėlė nerimą: kaip D. Trumpas, ne kartą kritiškai kalbėjęs apie NATO ateitį, reaguos į keturių savo piliečių žūtį taikos metu kažkur Europos miškų pelkėje. „Visas dėmesys – į karių paieškas: neeilinė operacija ir baimė dėl to, ką darys JAV“ – taip pavadintame straipsnyje portale delfi.lt rašyta: „Buvo nuogąstaujanti, kad, dingus kariam, JAV imsis politinių priemonių prieš Lietuvą, pavyzdžiui,

mažins savo pajėgas mūsų šalyje arba išves karius. Tačiau Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų partijos pirmininkas, buvęs krašto apsaugos ministras Laurynas Kasčiūnas sakė: „Labai tikimės, kad visa tai nepakenks Amerikos kariniam buvimui Lietuvoje.“ Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto narė Viktorija Čmilytė-Nielsen teigė, jog nemato pagrindo dabar kalbėti apie rizikas, kad dėl šio įvykio JAV kariai galėtų trauktis iš Lietuvos. „Akivaizdu, kad drauge dirba amerikiečiai ir Lietuvos kariai, ir tas solidarumas, kurį galime parodyti ir rodome šio incidento akivaizdoje, ir yra tai, ką turime daryti“, – sakė politikė. Anot portalo tv3.lt, geopolitikos analitikas Marius Laurinavičius feisbuke rašė matantis „gerokai per daug dramatos ir dėl to, kad neva šis įvykis gali tapti pretekstu D. Trumpui išvesti JAV karius iš Lietuvos. Galit būti ramūs, jei D. Trumpas norės išvesti JAV karius, jis tai padarys be tokio preteksto. Nėra to pagrindo net, kai aš pats neketinu neigti, kad pasitikėjimo dabartine JAV administracija mažėja kone kasdien.“

Dar vykstant gelbėjimo operacijai, matydama Lietuvos pastangas surasti šarvuotį ir dingusius karius, padėką išreiškė JAV kariuomenė. Ji socialiniame tinkle „X“ rašė: „Mūsų sąjungininkai Lietuvoje pasiryžę padėti mums surasti dingusius karius – geresnių draugų negalima ir tikėtis.“ Tv3.lt perteikė JAV kariuomenės 1-osios šarvuotosios divizijos vado generolo majoro Curtiso Tayloro padėką prisidėjusiems prie operacijos. „Esame be galo dėkingi Lietuvos, Lenkijos ir Estijos

žmonėms už jų milžiniškas pastangas sugrąžinti mūsų karių namo“, – rašyta JAV kariuomenės pajėgų Europoje ir Afrikoje „Facebook“ paskyroje. „Gedime kartu su žuvusių didvyrių šeimomis, artimaisiais ir kolegomis 3-iosios pėstininkų divizijos kariais, tačiau mus stiprina sąjungininkų, kurie tiek daug paaukojo, kad jie grįžtų namo, užuojauta, parama ir drąsa. Tai niekada nebus pamiřta“, – rašė generolas. „Noriu padėkoti Lietuvos Vyriausybei, valdžios institucijoms ir visiems, kurie yra čia ir padeda paieškose. Jų parama yra absoliučiai būtina ir reikalinga. Esame labai dėkingi. Lietuva yra pavyzdinė sąjungininkė ir esame labai dėkingi už pagalbą“, – sakė ir poligone apsilankiusi JAV ambasadorė Kara C. McDonald.

Nepaisant gražių JAV generolų ir politikų žodžių Lietuvai, jos žmonėms, politinei ir karinei valdžiai už pastangas iškeliant žuvusius kareivius ir ištraukiant nuskendusią techniką, neaišku, kokią įspūdį tai padarys netikėtais ir dažnai nesuprantamais sprendimais pasižyminčiam D. Trumpui. Kaip portalui lrt.lt sakė amerikiečių ekspertas Richardas D. Hookeris iš „Atlantic Council“, kuris Vilniuje dalyvavo Krašto apsaugos ministerijos ir Generolo Jono Žemaičio Karo akademijos surengtoje konferencijoje „Baltic Military Conference“, esanti tikimybė, kad JAV vis dėlto išves karių iš Europos. „Manau, jog klausimas vis tiek lieka atviras, ar JAV pajėgos liks Europoje dabartiniu lygiu. Įtarčiau, kad egzistuoja galimybė, jog JAV pajėgos bus patrauktos iš Europos arba visiškai, arba iš dalies. Tokia galimybė yra reali“, – teigė ekspertas.

Portalas lrt.lt išspausdino didelį analitinį straipsnį apie šiuos Lietuvos ir Lenkijos santykius. „Ar Vilnius tebematomas iš Varšuvos: simpatijas ir pragmatiskumą pakeitė abipusis šaltukas?“ Autorė Anna

Grigoit rašė: „Vis dažniau pastebima, kad šalių bendradarbiavimas susiduria su tam tikrais sunkumais tiek dėl skirtingo požiūrio į užsienio politiką, tiek dėl aiškių asmeninių ryšių tarp politikų nebuvimo. Ekspertai pastebi, Lenkija tikisi glaudesnių santykių su Šiaurės šalimis, kita vertus, Lietuva, nepaisant solidarumo deklaracijų, šiuo metu neatrodo pasirengusi glaudžiam bendradarbiavimui.“ Portalo kalbintas žurnalistas Rimvydas Valatka sakė, kad „šiandien Donaldas Tuskas ir „Pilietinė platforma“ naujojoje koalicijoje nesipyksta nei su Berlynu, nei su Paryžiumi, todėl Lenkijai nebereikia Lietuvos“. „O Vilnius jau norėtų kalbėti su Varšuva, bet neturi su kuo kalbėti. Ar kas nors iš lietuvių politikų gali pasigirti draugiškais ryšiais su R. Sikorskiu, su D. Tusku, su daugybe kitų politikų? Užsienio politika tai yra santykiai tarp politikų. Ir ne tokie, kad tiesiog taurėmis susidaužti, arba nutiesus kokią nors kabelį, pasėdėti prie vieno stalo, kalbu apie paprastus žmoniškuosius santykius, kad galėtum paskambinti D. Tuskui ir pasakyti: „Donaldai, kaip čia mums dabar padaryti“, – kalbėjo R. Valatka.

Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto politologas dr. Mariuszas Antonowiczius kalbėdamas su žurnaliste atkreipė dėmesį, jog ankstesnė „Teisės ir teisingumo“ vyriausybė akcentavo dvišalius santykius, jai reikėjo sąjungininkų, kurie Lenkiją paremtų Europos Sąjungos Taryboje. O dabartinė valdančioji koalicija į mūsų šalių santykius žvelgia per vadinamosios „Šiaurės politikos“ prizmę. Tai apima ir bendravimą su Skandinavijos valstybėmis. „Ankstesnė vyriausybė tai matė Trijų jūrų iniciatyvos kontekste, o dabartinė vyriausybė – Šiaurės šalių formate“, – sakė politologas. Pašnekovas atkreipė dėmesį, kad iki šiol ne tik neįvyko premjero Gintauto Palucko

susitikimas su D. Tusku, tačiau ir krašto apsaugos ministrė Dovilė Šakalienė, ir užsienio reikalų ministras Kęstutis Budrys nemini Lenkijos kaip strateginės partnerės. K. Budrys anksčiau yra nurodęs, kad Lietuvos artimiausios kaimynės yra Šiaurės Europos šalys ir Vokietija. „Akivaizdu, kad jie gana sistemingai nenori minėti Lenkijos. Tai reiškia, kad nenorą bendradarbiauti išreiškia abi pusės“, – teigė politologas. Viešojoje erdvėje diskutuojant, ar Lenkija dabar galėtų visapusiškai įsitraukti į Lietuvos gynybą, M. Antonowiczius sako: atsakymas yra neigiamas. „Lenkijai NATO 5-asis straipsnis visada buvo labai svarbus. Priešingai nei mano Lietuva, Lenkija nėra pajėgi pati apsiginti nuo Rusijos. Niekas neįneigia Varšuvos pasirengimo ginti Suvalkų koridorių. Tačiau kai kurie stebėtojai norėtų, kad Lenkijos kariuomenė jau dalyvautų pačios Lietuvos teritorijoje. Tačiau šalis negali taip elgtis.“

Nors prezidentas Andžėjus Duda (Andrzej Duda) vienu metu tikino, kad Lenkija gintų Lietuvą, tačiau, pasak R. Valatkos, šiuo metu, keičiantis geopolitinei situacijai, NATO *de facto* tapo politine organizacija, kurioje 5-asis straipsnis nebėra visiškai veiksmingas.

„Šioje naujoje realybėje Lenkija, nepaisant gerų ketinimų, jau neturi gebėjimų ginti Lietuvą. Pagrindinė Lenkijos užduotis yra savo teritorijos apsauga, o patys lenkai pripažįsta, kad jų galimybės yra ribotos. Be to, galbūt Lenkija netgi būtų pasirengusi aukotis dėl brolių lietuvių, jei per pastaruosius 35 metus broliai lietuviai elgtųsi deramai. Tačiau tik dėl „W“ raidės lietuvių broliai kovėsi 30 metų, kad jos nebūtų Lietuvos lenkų pase. Raidės „L“ nėra iki šiol. Tai smulkmenos, o kiek buvo kitų, didesnių problemų“, – sakė R. Valatka.